

БИБЛИОТЕКА „ЗАРНИЦИ“ № 3.

Морис Метерлинк

МОННА ВАННА

Триактна драма

Съ предговор-студия от А. Страшимиров.

Кооперативна печатница „Гутенбергъ“ — София.

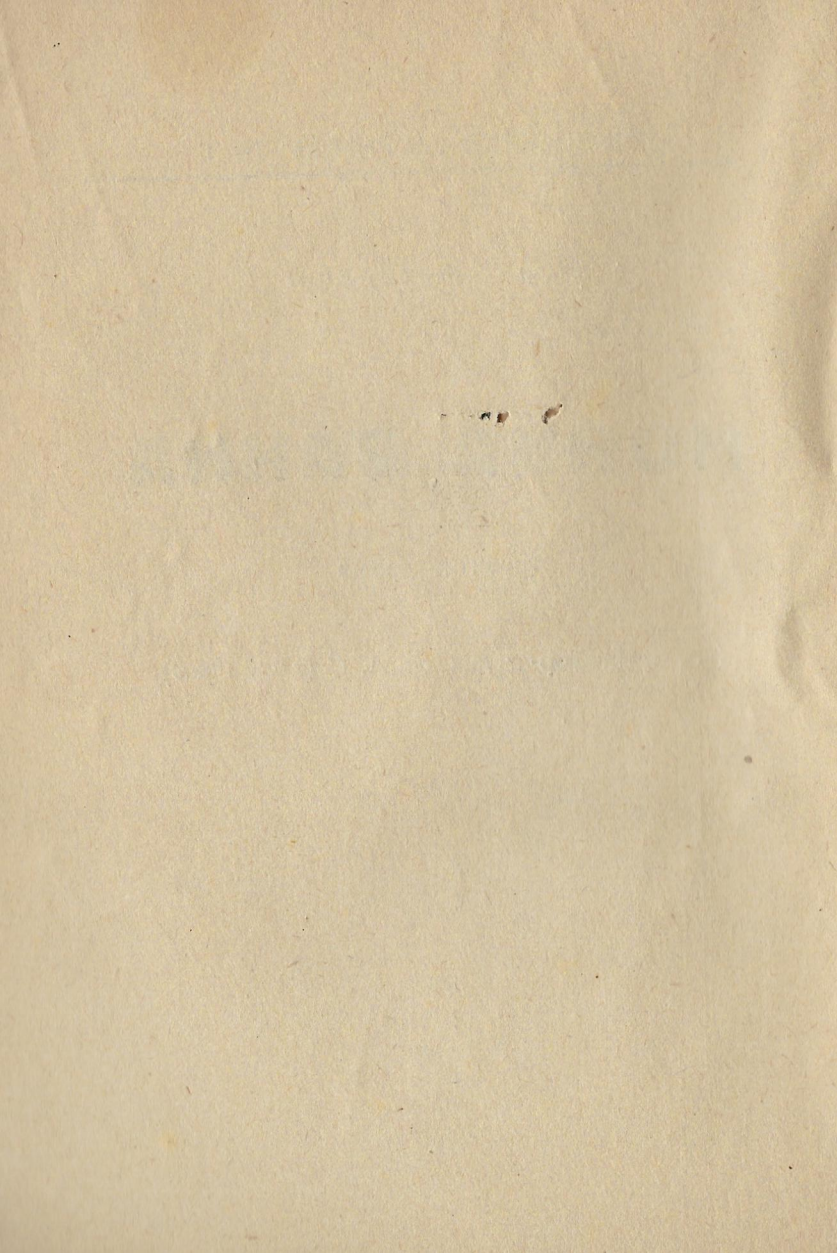
БИБЛИОТЕКА „ЗОРНИЦА“ № 3.

Морис Метерлинг

МОННА ВАННА

триактна драма

(Съ предговор-студия от А. Страшимиров)

Дълбини.

(Вместо предговор)

Джианелло — бъдещият полководец Принцивал — още като малко момче е налял въ душата си сиянието на луната — образа на осемгодишната *Джиованна*.

Но баща му — венециански златар — фалирал („трябаше да отпътува за Африка“) и малкото момче потънало въ непрогледните тъмнини на социалното дъно.

И изповядва то после :

— „Азъ попаднах въ плен у арабите, у турците, у испанците и не знам още у кой“ . . .

Дълго, дълго пленство — през целия лазурен предобед на живота!

Но малкото момче носи въ душата си сиянието на луната — образа на Джиованна; — то му е *неопленимо* : небесно е!

И когато стъпва на нозе въ живота, като буен момък — хубав и могъщ, той пак се озовава въ Венеция, да търси спектъра на трептящето още от детинство въ душата му магическо сияние.

Но Джиованна е изчезнала : поминала се е майка ѝ, няма вече и градинката на техните детски срещи...

Нищо, разбира се : Джианелло ще я намери!

Защото тя, Джиованна, не може да е само очички или устнички или бенка по бузата . . . как инак би могла тя да остави небесно сияние въ душата му — въ душата на бъдещия Принцивал!

И наистина — „благодарение на хубостта ѝ, която оставя навред незабравимо възпоменание“ — Джианелло намира Джиованна.

Своята Джиованна — *красотата!*

Но уви, тя е вече годеница на важния тоскански велможа *Гвидо* — „най-силният и май-богат човек във Пиза“.

О, тя ще стане „щастлива и обожавана кралица“. . . Джиованна, красотата!

Така младият Джианелло се озовава във живота лице срещу лице със действителност, която за него е по-съкрушителна отъ кошмар — за него, който е „беден скитник, търсящ приключения — без отечество и без пристанище“; който, като дете, е бил, „такъв сериозенъ: носел се е със Джиованна, като съ кралица“, и който сега е във цветущето съвършенство на младостта, силна да победи и пъкала . . .

Сякаш е сън, а не действителност, не жестока катадневност!

Младият Джианелло дълго броди около Пиза и не се решава да влезе „във тоя град“, за да срещне своята Джиованна: той се „бои да не смути щастието и любовта, които тя е намерила“. . .

И решава, че „самата съдба иска от неговата любов тази жертва“ (да не потърси среща със Джиованна).

. . . Така ограбен и така затворен във себе си — сам саминичък във живота и във света — младият човек се хвърля срещу съдбата: *минава във служба на чужди народи*, придобива слава (побеждава света: издига се до пълководец) и —

И във безкрайните страници на общочовешката история се явява още едно кърваво име. . .

Колко свят благоговее пред славата на великия пълководец! А той живее „из ден въ ден, без да се надява на нищо.“ Защото за него синята птица (красотата, щастието, върховното отъ земните възжеления) е отлетяла — отлетяла за винаги.

Обаче ето жестока случайност: един ден Флоренция поверява на самотника-пълководец *цяла армия* и го праща срещу Пиза — градът на Гвидо и на Джиованна — градът на отлетялата синя птица.

Ехидство на съдбата!

* * *

Така почва Морис Метерлинк своята „Монна Ванна“:

Принцивал е обсадил Пиза, съборил стените му, довел до гладна смърт 30-хилядното му население, а стои пред града, не влиза въ него, не довършва съдбата му — гаври се сякаш съ страшната трагедия на Гвидо и Джиованна. . .

И сред дълбокото недоумение, което буди всичко това и въ победителката Флоренция, и въ победената Пиза, — средъ това дълбоко недоумение почва „интригата“.

Тя отначало е непонятна:

— Принцивал е готов да измени на Флоренция!

Той ще предаде на Пиза 300 коля, току що пристигнали от Флоренция, муниции и храна. Още: безчислени стада добитък. И още: сам ще мине — съ свои 100 отборъ храбреци — към страната на Пиза, за да съкруши Флоренция.

Да, странна „интрига“. И чудовищна:

— Срещу всичко това Принцивал иска само едно: да се яви въ шатра му — въ пълна голота

„въ сандали и плащ“ — Джиованна, кралицата на Пиза. . . .

А-а, варварин!

Принцивал.

Един отъ милионите варвари, които застрашават днес цивилизацията. . .

*

Направеното от Принцивала тайно предложение донася сам велможът на Пиза — *Марко* Колонна, баща на Гвидо, — старец, светъл философ и прочут учен от периода на Ренесанса въ Италия.

Очевидно, място за съмнение няма — нито въ изричността на предложението, нито въ неговата чуждо-иностраност.

Нещо повече: Марко, бащата на Гвидо, преди да съобщи предложението на сина си, разказва, че при Принцивала — при варварина! — той е срещнал своя уважаван учител Марцелио Фицино, „който е открил Платона“. . . и говорилъ съ него за „Хезиода,*⁾ за Аристотеля, за Хомера“, . . .

Въ квартирата на „варварина“ живее най-силният и най-светлият ум на времето си: не е ли ясно, че тоя варварин Принцивал не ще е от рода на ония из Африка. . . .

Старият учен Марко, бащата на Гвидо, е много словоохотлив. . . преди да поднесе на сина си страшната чаша на изпитанието. Той бърза — къмъ своите възторзи отъ срещата си съ „стария учител“ — да

*) Старогръцки поет — първия пролетарски такъв въ човечеството.

добави и нещо поразяще; — той говори за самия „варварин“ Принцивал ето така:

„Аз . . . , мислех че ще срещна варварин, надменен и тъп, какъвто го изобразяваха, безумец, вечно кървав и пиян, съ изблици на гениалност, явяваща се неизвестно от де на бойното поле . . . , Мислех, че ще видя въ него демона на войната, сляп, див, жесток, пустославен и коварен“ . . .

Такъв е очаквал Марко да види варварина Принцивал — „какъвто го описват“ (може би, какъвто го описват и днес, когато той е многолик, милионен, — макар че и сега при него са пак всичките велики учители на нашето време). А е срещнал Марко въ Принцивала:

„ . . . човек, който се поклонил пред мене, както се покланя любящ ученик пред учителя си. Той е образован, красноречив, изпълнен съ мъдрост и предан на науката. Умее да слуша и дълбоко да чувства красотата. Усмивката му е пълна съ ум, той е мек, великодушен и не обича войната. Грижи се да проникне въ същността на нещата и въ *причините* на страстите. Умее да поглежда въ самия себе: изпълнен е съ честност и искреност и служи на коварната република *против волята си*. Жизнени случайности — или, може би, съдбата — го е запознала съ оръжието и го е извела на славно поприще, което той ненавижда и иска да напусне“ . . .

Ето, такъв е Принцивал!

А все пак той е варварин, наистина варварин, защото тоя човек действително иска — иска неумолимо! — Жиованна да се яви — за една нощ — при него — въ пълна голота.

Както се и яви тя — въ Русия.

И старият философ и учен Марко, бащата на Гвидо, съкрушено обяснява:

„Но . . . той иска да изпълни едно свое желание, та каквото и да стане . . . *Такива желания се явяват у някои хора, родени като чели под опасната звезда на великата и недостъпна любов*“ (к. н.).

Мъдрецът философ учен Марко догажда не само по усет великата трагедия на Принцивала, която го превръща от най-светлия мъж на своето време, (каквото е) въ най-жесток — несъмнено жесток — варварин. *Марко е чул от устата на Принцивала*, че той люби Джиованна, виждал я е, знае я. Но кога, как, — това остава тайна за света (Принцивал може дори само да е сънувал своята Джиованна — да я е сънувал някога, въ детските чудни сънища: нали те не са монопол само на щастливците въ живота!)

Така избухва пожара на отчаянието въ душата на щастливо родения *Гвидо* — светъл вожд, непорочен съпруг и любящ мъж.

Той е сътресен, съборен, погазен въ своята светая светих.

А положението му е почти безнадеждно: философът Марко, преди да съобщи чудовищното — „варварско“ — предложение нему, докладвал го е въ света на синйорията и съветът е вече повикал Монна Ванна, за да й остави правото, сама да избере, бива ли да се пожертвува или не за спасението на града..

Прочие, едничка само надежда още остава за Гвидо: неговата светла, неговата непорочна Джиованна да предпочете смъртта пред омърсяването на своята плът (макар и за спасението на 30,000 човешки същества! . .).

Но Монна Ванна — *красотата* — възправя чело и отсича гордиевия възел на вековете.

— „Аз ще ида довечера въ лагера на Принцивал“.

Тя не познава варварина — не го е виждала и нищо не е чувала за него: тя знае само, че тук, въ Пиза, 30 хиляди човешки същества — съ жени и деца — са предъ гладна смърт и че тя може да ги спаси.

А на каква цена ще ги спаси — тя също разбира, чувствува. И моли мъжа си да мълчи: — „мълчи . . . умирам“, казва му тя.

Тя знае, какво прави, — Монна Ванна, *красотата*.

* * *

Така някогшното момче на фалиралия венециански златар и някогшното светло дете на отдавна починалата венецианска вдовица — те сега се срещат въ лагера на победоносните флорентински войски: единът като Принцивал — страшен вожд на кръвожадно воинство, а другата, като непорочно светла и гордо самопожертвувателна Монна Ванна — „кralица“ на Пиза.

„О, време . . . какви чудни неща отнася то!“

И става чудо: те се познават — „варваринът“ и „кralицата“: — душите им се избистрят; възкръсва — макар въ перспектива, въ далечна перспектива — детската им любов въ детска чистота — някогшната, от зората на живота, когато плътта не е била още размътена . . .

Каква далечина въ проникновението и каква сила въ психичното възможване у твореца-драматург!

Въ тези мъж и жена, поставени тъй далеч един от друг — по двата житейски полюса! — изворът на *безсмъртното* е *неделим*.

Те сега постепенно се избавят от маските на Принцивал и Монна Ванна и се виждат пак:

— *Джиованна* и *Джианелло*.

(Види се, не току тъй е самото съзвучие въ кръстните им имена!).

Да се открие и да се даде Принцивал като *Джианело* и Монна Ванна като *Джиованна*: — тази е *художествената идея* въ драмата на Морис Метерлинка.

Да се претопи нечистата руда, каквато е човешката личност въ днешното общество (общество на животински егоизм — на разбой и убийства) и да се даде чист като кристал, какъвто ние — въ нашата социална и духовна мизерия — го идеализираме: — ето *откровението*, което Метерлинк долавя въ дълбините на човешката душа, прокарва го въ всеки ред от пиесата си и съ завидна художествена смялост го издига — въ края на пиесата — до *повърхността* на нашето съзнание.

*

Принцивал и Манна Ванна, успели да се очистят от страшната, непроницаемата кора, въ която ги е оковало съвременното тъмно и лъжливо съжителство между хората, — успели да се превърнат на ново въ *Джиованна* и *Джианелло*, упиват се от радостта на духовното избавление и досущ несъзнателно изоставят зад себе, далеч зад себе, пълната инак въ кръвта им чаша съ нектара на плътта (той й гали само детски ръцете, а тя му дава едничка целувка — по челото).

И читателят — или зрителят въ театъра — не чувства тук никакъв аскетизъм, никакво християнско смирение. Джиованна е чужда съпруга, при това тя обича тоя свой („чужд“) съпруг, а Джианелло е въ края на жизнения път, — предстои му гибел,^{*)} прочие те са се събрали не за *прелюбодеяние*, а само за да открият един другиму безсмъртното сияние на душите си — *взаимната си детска любов* — и горко да оплачат печалното, смъртно печалното несвършенство на съжителството между хората до днес.

Тази дълбина въ художествената идея на „Монна Ванна“ се довежда въ последното действие на пиесата до едно подчертаване (синтезиране, обобщение до строг извод), което наистина може да изтръгне кървави сълзи.

Монна Ванна отвежда Принцивал въ Пиза. Той е предал на изгладнялия град всичкия обоз на флорентийската армия: спасилъ е 30,000-те пизанци от явна гибел. Значи, има една вероятност, пизанци да приемат Принцивала като свой, т. е. да го не погубят.

Но Гвидо, . . . ще може ли той да повярва на онова, което е между Джиованна и Джианелло? . . . Ще смогне ли той да вникне, че Принцивал не е досегнал жена му, само защото я *люби* (люби я още от детство, любил я, може би, още преди да се е родил — като велика красота и свършенство, отговарящи на великите възжеления у общата човешка душа)?

^{*)} Тълпите въ Флоренция лудуват по него, опасно е да не стане той диктатор, та Синйорията е решила, да го погуби.

Ликува Пиза. Изгладнелия и спасен сега хиляден народ се валя въ дилириум пред нозете на Ванна, която — споредъ общото допусчане — е пожертвувала своята непорочност (значи, всичко свое по тогавашните понятия!), за да ги спаси.

И никой не поглежда обвития въ плащ тъмен войн, който придружава *мадоната* въ страшната тази нощ на *изкуплението*.

Вървят обезумелите отъ радост тълпи на чело съ Монна Ванна към двореца на Гвидо — тласка ги, на pewno, смътното съзнание, че само така могат да се искупят мъжките (съпружеските) страдания на техния вожд т. е. че само така той, Гвидо, би могъл да притегли наново въ пригръдките си своята лишена вече от непорочност съпруга.

Но те са юди — тези тълпи: юди, юди! Те са продали Христа, за да задоволят гърлата си! Да се махат, о, да се махат!

Гвидо безумствува; у него бушува венозната кръв на днешния съпруг, мъж, любовник . . . Не погледнал още жена си, окото му пада върху воина, който я придружава. Кой е той?! Кой?!

А! Принцивал! Обезчестителят на жена му! О, той ще бъде омъртвен от най-мъчителната, от най-страшната, от най-невероятната смърт!

Онемял е ликуващият народ, настръхнало е самото небе: ще се извърши сега *чудо* — на свещен подвиг или на върховен ужас.

И то се извършва — *чудото*. И съдържа то неизмерим ужас. Монна Ванна възправя чисто чело и заявява съ трепета на девствена душа:

— Тоя човек не ме *досегна*. Звщото той ме *люби*.

Тазѝ чиста, проста и ясна *истина*, че който люби, не може да насили (и да изнасили), — тя е *чудото* още за морала въ днешното несъвършенно, въ днешното вълче съжителство между хората.

А въ „Монна Ванна“ има и елемент, който *засилва* положението. Принцивал е изискал тази, която люби, изискал я — срещу страшна цена — да дойде *гола* въ неговия шатр. Очевидно, той е *варварин*. Прочее, как може тоя варварин да не е докоснал жената, която е била цяла ноц *гола* въ палатката му?

Бедният Гвидо съвсем побеснява от тази „гавра“ над него, обръща се къмъ целия народ и реве:

— Има ли — един поне, един едничък между всички вас тук да вярва, че тоя човек не е обладал тази жена? Ако има такъв, да излезе напред, да излезе!

Не, няма такъв! Сред хилядния народ няма нито един такъв. Само старият учен и философ Марко Колона — бащата на Гвидо — само той пристъпва и заявява високо:

— Аз вярвам.

Но всички глави се навеждат — засрамени от лъжата на стареца . . . неговите думи за всички тук са уви, лъжа!

Че неизвестните никому страдания на *пленника* през цял *живст* Принцивал (които страдания само са го низвели за момент до силната злоба, да иска Монна Ванна гола) може да избистрят *плътските тъмнини* и у най-буйния мъж до там, че той да се издигне до висотата на чист човек, — тази тъй проста на глед истина, въ днешния стар, въ днешния

мъртав вече свят постигат, уви, само философи, като Марко Колона!

А всички други, които не познават *дълбините* на човешката душа, всички те, щом се озоват пред варвари, като Принцивала (който изисква чуждата жена гола, а после пада пред нея, ридеа, изповядва страданията си и се смирява чист и хубав, като дете) щом са озоват пред такива варвари (а те въ днешния свят са вече милионите предимно *индустриални работници*, които творят съвременната цивилизация, проникват се от нейните истини и от нейните надежди, а безпомощно гинат въ страшните ѝ подмоли), щом казвам, хората от стария свят се озоват пред такива варвари, те изпуцат страшен, вълчи вой:

— Избивайте ги! Бийте и тях, и жените, и децата им! Лъжат те, когато ви говорят за любов! Каква любов у варвари! Не, не, те не искат само нашите къщи и земи, фабрики и богатства: те искат и нашите жени и дъщери . . . Избивайте ги, мъчете ги; малко е за тях и най-страшната смърт . . .

Че подвигът на една жена — макар и кралица — да се откъсне от обичан съпруг и да пожертвува своето целомъдрие само за да спаси от гладна смърт 30.000 мъже, жени и деца — че тоя подвиг на Монна Ванна може така да избистри всичките скритности на женската плът даже и у най-необюзданата жена, щото да я издигне също до висотата на чист човек, — тази тъй простичка истина — да, и тя въ днешния стар, въ днешния мъртав вече свят постигат, уви, пак само философи, като Марко Колона!

А всички други, които познават дълбините на женската душа само въ образа на майката, а не и въ образа на жената — човек, всички други, когато

се видят пред такъва „свободомисляща“, изпушат пак вълчи вой:

— Блудница е, не ѝ вярвайте!

Не, всичко туй може да изтръгне, наистина, не само кървави сълзи от очите ви, но и сърцето от гърдите ви и мозъка от черепа ви.

Хвърлил съ потресаеща сила своето откровение, Метерлинк изеднаж пречупва тона си и съ жестока ирония покрива въ *мъртвешки саван* мъртвия стар свят. Монна Ванна решава въ душата си:

— За вас истината е лъжа; — добре; тогава азъ въ лъжата — въ вашата вездесъща лъжа — ще въплотя истина.

И пиесата се свършва съ безднената лъжа на вековете: Монна Ванна заявява, че уж е лъгала, какво Принцивал не я е „имал“, но че тя го е измамила, довела го е тук, за да го погуби съ „собствените си ръце“.

Принцивал е хвърлен въ подземни тъмници, а ключът е поверен на Монна Ванна...

Така съ вечно повтаряната история въ досегашното тъмно съжителство между хората — *женските скрипност, лукавство, измяна* — се погребва наново великият животворен извор въ човека — любовта, чиста като детската душа; любовта, която е източник на Вяра, на Надежда и на общочовешкия борческия устрем към съвършенство: все по-горе и по-горе.

Ето, това е драмата Монна Ванна.

А. Страшимировъ.

ЛИЦА:

Гвидо Колонна, началник на войските въ Пиза.

Марко Колонна, негов баща.

Принцивал, наемен полководец на Флоренция.

Тривулцио, комисар на Флоренция.

Джиованна, (Монна Ванна), съпруга на Гвидо.

Борсо, адютант на Гвидо.

Торелло, „ „

Ведио, секретар на Принцивал.

Сановници, солдати, селени и пр.

—

Първото и третото действие — въ Пиза ;
второто — пред града. Краят на XV век.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ.

Зала въ двореца на *Гвидо Колонна*

Гвидо, Борсо, Тоделло — разговарят до прозорец, който разкрива околностите на *Пиза*.

Гвидо Положението е тъй отчаяно, че синорията най-после се реши да ми открие всичко, което тъй дълго криеше отъ нас. Пратените ни от Венеция две помощни армии са обсадени от флорентинците — едната въ Бобиен, другата — въ Елчи. Клисурите Верния, Клуза и Монталоне, също Арещо и всичките изходи на Казантина са въ ръцете на неприятеля. Ние сме вече откъснати от света и нищо не ще ни спаси от яростта на Флоренция. А нейната ярост е неумолима, когато не е застрашена. Нашите войници — и народа — още нищо не знаят, но вече се носят тревожни мълви. Какво ще бъде, когато узнаят истината? Те ще се разярят срещу нас и срещу синорията. И така всички са измъчени до безумие от тримесечната обсада, от безплодния героизм, от глада и ужаса, какъвто не е понасял до днес ни един град. И малката надежда, която ги кара да крият озлоблението си и да се покоряват, ще рухне. Тогава иде бунтът — нахълтването на врага — краят на *Пиза*.

Борсо. Моите хора не разполагат вече с нищо . . . Ни една стрела, ни един патрон. Във погребите ни вече няма ни една унция барут.

Торелло. Аз изхвърлих преди три дни последната си граната срещу батареите във Санта-Антоня и Стампацевата кула . . . Стратиотите ми са останали само съв голи сабли и вече отказват да излизат на укрепленията.

Борсо. Ето процепа, който тази заран пробиха батареите на Принцивала — във стената, защищавана от венецианските ни съюзници. Тя е повече от 100 метра и през нея може свободно да мине цяло стадо овце. Там е вече неудържимо. Заявиха ми — и римската пехота, и славяните, и албанците, — че ще се оттеглят, ако капитулацията не се подпише още тази вечер.

Гвидо. Вече трети път през последните десет дни синорията изпраща своите най-стари членове, да обсъдят и подпишат капитулацията. Но никой се не връща назад.

Торелло. Принцивал не ще ни прости гибелта на своя пратеник, Антонио Рено, разкъсан от нашите тълпи. Флоренция използва това, за да ни обяви вън от закона: тя постъпва сега съв нас, като съв варвари.

Гвидо. Аз пратих баща си, да им обясни яростта на нашите обезумели тълпи, които ние не можахме да обюздаем. Един свещен заложник! Но и той не се върна . . .

Борсо. Вече седмица градът е открит, стените са разрушени, топовете ни мълчат. Защо Принцивал не нахлува? От примка ли се бои?

Или му недостига храброст? А може би, Флоренция му е дала, кой знае какви тайни заповеди . . .

Гвидо. Заповедите на Флоренция са винаги тайнствени. Но намеренията ѝ са ясни. Пиза беше вярна съюзница на Венеция, това вълнуваше другите малки градове на Тоскана; прочие републиката Пиза трябва да изчезне . . . Флоренция разпали искусно и лукаво тази война и ни предизвика на жестокости, за да оправдае крайната си цел. Аз подозирам даже, че нейни емисари възбудиха нашите тълпи, да погубят Рено. Не току тъй тя прати срещу нас найжестокия от своите наемници — тоя див Принцивал, който спечели такъва тъмна слава при разграбването на Пияченца. Казват, уж по погрешка той заповядал там да избият всички обръжени мъже, а пет хиляди свободни жени продал робини!

Борсо. Това не било тъкмо тъй Избиването на мъжете и продажбата на жените се е извършило по заповед на флорентинските емисари. Аз не съм виждал Принцивала, но един от братята ми го познава добре. Варварин по произхождение, наистина, — баща му бил баск или бретонец, — но имал златарски дюкян във Венеция. Да, Принцивал е от долно произхождение, това е верно, обаче съвсем не е такъв дивак, за какъвто го мислят. Инак бил опасен човек — буен, своенрав, разгулен, но — верен и честен. Аз му бих предал без страх своя меч.

Гвидо. По добре е да го не предавате, докогато може да ви защитава. Ние ще видим

тоя Принцивал на работа и тогава ще се разбере, кой от нас е прав. А до тогава нека опитаме последното средство, което оставя на тоя, що не слага сам главата си на дръвника. Преди всичко ще трябва да се открие истината на войските, на гражданството и на селените, които се прикриха въ града. Те трябва да узнаят, че нам не се предлага капитулация. И че не е дума вече за правилна война, когато грамадни армии се бият отъ изгрев до залез слънце, а оставят по бойното поле трима ранени . . . и когато обсаждащият победител става най-послед гост на победения . . . Ние сме въ непримирима война, въпросът е на живот и смърт за нас, за жените ни, за нашите деца . . .

(Влиза *Марко*).

Гвидо. Бърза и го пригръща. Татко! Какво щастие сред страшните злочестини! Но как можи да се върнете? Аз вече престанах да се надявам! Не сте ли ранен? Вий трудно вървите! Мъчиха ли ви? Как се спасихте? Какво вършиха съ вас?

Марко. Нищо, слава Богу! Нищо. Те съвсем не са такива варвари. Бях им просто гостенин. Принцивал е чел моите съчинения; той ми говори за трите Платонов диалози, които аз открих и преведох. А вървя аз трудно, защото съм стар и ида от далеч. Бихте ли се досетили, кого срещнах въ лагера на Принцивала.

Гвидо. Хм, кого: безжалостните комисари на Флоренция.

Марко. Да, наистина, сжщо и тях; поне едного от тях — само едного. Но първият, съкогото ме запознаха, бе Марцел Фицини, скъпият учител, който откри Платона. Марцел Фицини — той е душата на Платона, прислязла наново при нас! Бих дал десет годни от живота си, за да го видя, преди да тръгна за там, където отиват всички. Срецнахме се като братя, които са се намерили най-после. Приказвахме за Хезоида, Аристотеля, Хомере. Той намерил въ маслиневата гора по брега на Арно, близо до лагера, един бюст на богиня, тъй дивно хубава, че бихте забравили войната, ако я видехте. Копяхме по-нататък въ пясъка: той намери къс от ръката съ — две китки на ръце, тънки и изкусни, създадени само да пораждат усмивки, да пръскат роса и да галят зората. Леките пръсти на едната бяха сложени така, като-чели допират гърдите, а другата — все още стиска сякаш дръжката на огледало.

Гвидо. Татко, не забравяйте, че народът умира от глад и му не е до нежни ръце и бронзови бюстове.

Марко. Намереният бюст е мряморен.

Гвидо. Все едно, — нека говорим за тридесетте хиляди хора, които може да погуби и минута закъснение, а може да спаси навреме казината дума. Вий отидохте не да откряват бюстове и откъслеци от ръце. Какво ви казаха там? Що мислят да правят съ нас Флоренция и Принцивал? Кажете по скоро! Какво те чакат? Нима не чуват, как нашите нещастни граждани реват под прозорците ни

Те грабят вече едни от други и тревата, която никне между камъните.

Марко. Наистина. Азъ забравих, че вие воювате и сега, когато настава пак пролет — и небето диша щастие, като пробуден цар; когато морето възкипява, като упоителна чаша, която богинята на зефирите поднася на другите богове; когато земята е тъй приятна и цяла е изпълнена съ любов към хората. Впрочем вий си имате свои радости, пък аз твърде дълго говорих за своите. Да, прави сте, аз ви нося известие, което трябаше вече да съобща. Ще се спасят 30.000 човешки същества, но тежестта ще падне само върху един. И тъкмо затова тоя един ще може да покрие себе си съ чиста и светла слава — по чиста и по светла от военната. Прочие ето как стои въпросът. Дано само не изпаднете въ ужас от първите ми думи. Не бива да отрежете сами отстъплението си; не полагайте клетви, които биха свързвали разума ви, когато той потряба, за да мени решенията.

Гвидо. На адютантите си. Излезте.

Марко. Не, останете . . . Аз даже бих искал, залата да е изпълнена от всички, които ние можем спаси; бих искал нещастните, които чакат от нас спасение, да са под прозорците ни и да чуят благата вест. Защото аз я нося. Само ако вашият разум я приеме. Десет хиляди умове биха съ труд дигнали тежестта на грешката — тяжест, която аз толкова силно чувствавамъ, че и сам —

Гвидо. Татко, моля ви се, оставете загадките. Какво ще е туй условие, за което трябва

да се говори съ толкова заобикалки? Нам може да се каже всичко направо: ние доживяхме такова време, че вече нищо не може да ни очуди.

Марко. Е, добре, аз видях Принцивала и говорих съ него. Колко чудно и лъжливо рисуват хората тогава, от когото се боят! Аз тръгнах от тук, като Приама, когато отива въ шатра на Ахилеса. Очаквах да се изправа пред варварин, надут и тъп, какъв о го описвах; бесен, вечно кървав и пиан, съ изблици на гениалност, които се явяват у него на бойното поле неизвестно как. Мислях, че ще видя демона на войната — сляп, див, жесток, пустославен и лукав.

Гвидо. Принцивал е тъкмо такъв, — съ изключение на лукавството, може би.

Борсо. Да, той е откровен, макар и да служи на Флоренция: вече два случая ни увериха въ това.

Марко. Аз срещнах човек, който ми са поклони, както се покланя изобщо ученик не учителя си. Той е образован, красноречив, мъдър и предан на науката. Умее да слуша и чувствува дълбоко красотата. Усмивката му е винаги смислена; той е мек, великодушен и не обича войната. Търси да вникне въ същността на нещата и въ извора на страстите. Вглежда се въ самия себе; изпълнен е съ честност и съ искреност и служи той на коварната република против волята си. Случайността или, може би, съдбата го е запознала съ оръжието, та се е видял на славно поприще, което обаче

той ненавижда и иска да напусне . . . Но иска предварително да изпълни едно свое желание, фатално желание — та каквото и да стане . . . Това се случва съ някои хора, които се раждат под опасната звезда на великата любов . . .

Гвидо. Тате, недейте забравя, колко са тежки минутите за тези, които умират от глад! Оставете всички тези скачествявания, които не ни досягат, и ни открийте най-сетне спасителната вест.

Марко. Да, аз, може би, напраздно заобикалям, макар че тази вест е жестока само за двама най-скъпи за мен души.

Гвидо. Моята част азъ приемам, тате. Но върху кого пада втората?

Марко. Слушайте . . . Хм, когато идвах, струваше ми се странно и чудно . . . Обаче такъва чудна възможност за спасение представя то . . .

Гвидо. Та кажете го!

Марко. Флоренция е решила да ни унищожи. Военният съвет е намерил това за необходимо и синорията го е възприела. Решението е неотменимо. Но предпазливата и лицемерна Флоренция не ще иска да понесе пред света, когото тя уж цивилизова, отговорността за такъво варварство. Тя ще иска да изкара, като че Пиза е отказала предложените ѝ милостиви условия за капитулация. Градът ще бъде превзет съ пристъп Въ него ще хвърлят испанските и германски насилници. Те не ще чакат особени заповеди, за да насилват, грабят, опожаряват, и избиват. Доста е, да не им се забрани това. А началниците им ще се престо-

рят, че не са могли да ги обюздаят. Ето това ни очаква. После градът на червения крин ще изявява съжаления за станалото. ако истъпленията надминат всички очаквания, — и ще ги отдаде изцяло на непредвидената разпуснатост на наемните войски. Той даже ще ги разпусне съ видимо отвращение, щом вече не ще са потребни след нашето погубване.

Гвидо. Азъ познавамъ Флоренция.

Марко. Такива са устните тайни разпоредби дадени на Принцивала. Вече цяла седмица го заставят, да насрочи най-после грозния ден. Но той отклонява това под разни предлози. От друга страна пък е заловил писма, съ които следящите го комисари почват вече да го обвиняват пред синорията въ измяна. Щом свършат съ Пиза и войната спре, него сигур ще го осъдят въ Флоренция на мъки и смърт, както става съ много други генерали до сега, които са се указвали уж опасни за републиката. На Принцивала е известна участта, която му предстои.

Гвидо. Добре. И какво предлага той?

Марко. Той е сигурен въ своите наемни стрелци. За всеки случай досущ е уверен въ гвардията си от сто човека, която е ядро на войската му и му е лично преданна. Той предлага да вкара въ Пиза всички, които пожелаят да го следват. И да се бие заедно съ нас срещу войската, която напуща.

Гвидо. Хора ние имаме, не ни са потребни такива съюзници. Нека ни дадат само амуниция и припаси.

Марко. Добре. Той предвидя, че ще откажете на едно предложение, което изглежда опасно. Но предполага още да вкара въ града обоз от триста коня, провизии и амуниция, които току що му са пристигнали.

Гвидо. Как ще нареди той това?

Марко. Не зная. Но той изпълнява всичко, каквото рече. Въпреки присътствието на флорентинските комисари, той е господар на положението, поне докато синорията не го е отзовала. А тя не ще се реши да го откъсне тъкмо предъ последното сражение от войските, които вече чувствуват плячката въ ръцете си и които му силно вярват. Тя по неволя ще му дочака времето . . .

Гвидо. Да допуснем! Разбирам, че той иска да спаси нас, за да спаси себе си и от по-рано чертае, как да си отмъсти. Но той би могъл га направи това по сигурно и по-чисто. Какво печели той, като предлага условия, които може да ни озлобят? Прочие какво той иска въ замяна на своите предложения?

Марко. Настъпи минутата, сиче мой, когато думите стават жестоки и неотразими, когато те добиватъ силата на Съдба и искат жертва. Азъ изтръпвам само като помисля, че от трепета на гласа ми, от това, как ще се изкажа, зависи гибелта или избавлението на толкова хора.

Гвидо. Не мога да вника. И най-жестоките думи нищо на би добавили към действителните страдания.

Марко. Казах вече: Принцивал е, наглед, умен, разсъдлив и великодушен. Но има ли мъдрец, без да крие въ себе си някоя безумна фантазия, и има ли добър човек, който да не се бори съ някое чудовищно свое влечение! У нас от дясно се поместя разума, състраданието, справедливостта, а от ляво досущ друго — желанието, страстта, че даже и безумие, което тъй често ни завладява. Аз и сам съм низпадал. Така е създаден човек. . . Нас дебне на всяка стъпка скръб, която надхвърля силите ни. А аз, като виждах ясно, че онова, което се иска не ще надхвърли злото, което го обуславя, дадох обещание още по безогледно, отколкото е безогледната скръб . . . И моето безогледно обещание ще трябва да се изпълни също безогледно от един вестител на благоразумието; какъвто бих искал да съм пред вас . . . Сине, аз се врекох, да се върна въ лагера на приятеля, ако вие не приемете неговото предложение. Какво ме чака там? Мъчения и смърт, навярно. И все пак — ще ида. Напразно си казвам, че това ще е безумие, което аз обличам въ пурпур, за да приспа разсъдъка си. Но ще направя тази лудост, която не мога да не порицавам . . . и у мен не достигат сили да следвам разума си . . . А все още аз не ви откривам. . . Ах, не знам какво да правя! Нижа само думи, измислям изрази, едничко за да отдалеча, макар и за малко, решителната минута . . . Но, може би, аз напраздно не ви доверявам . . . И така той довчера ще прати въ Пиза целия грамаден обоз съ припаси, които аз видях -- каруци пълни съ жито, вино, пло-

дове, стада овци, стада бикове . . . толкова много от всичко, че може съ месеци да се храни целият народ . . . и толкова бързачки барут, толкова кюлчета олово, че Пиза без труд ще победи Флоренция и ще се укрепи отново . . . и всичко това ще бъде въ града още днес, ако . . . въ замяна на това се изпрати на Принцивал — само за една нощ, да, защото още при първите лъчи на изгрева той ще я опрати назад: — той само въ знак на покорност и смирение иска тя да отиде сама и гола, покрита само съ наметалото си . . .

Гвидо. Но коя? Коя трябва да отиде?

Марко. Джиованна.

Гвидо. Коя?! Жена ми . . . Ванна?

Марко. Да, твоята Джиованна, казах вече.

Гвидо. Но защо именно моята Джиованна, щом той има такъво желание? Има толкова хиляди жени . . .

Марко. Тя е най-хубавата и той я люби.

Гвидо. Той я люби? А къде я е виждал? Той я не знае.

Марко. Виждал я той, знае я, но не издаде как и от кога.

Гвидо. А тя? Тя тъй също ли го е виждала? Къде я е срещнал той?

Марко. Тя никога не го е виждала — или не помни.

Гвидо. Как може да знаете вий това?

Марко. Тя сама ми каза.

Гвидо. Кога?

Марко. Преди да дойде при вас.

Гвидо. И вий ѝ открихте? . . .

Марко. Всичко.

Гвидо. Всичко?! Как?! Целия тоз пазарлък? . . . Вий се осмелихте? . . .

Марко. Да.

Гвидо. Какво ви отговори тя?

Марко. Нищо. Побледня и се отдалечи, без да промълви дума.

Гвидо. Да, така е добре . . . А би могла да се хвърли върху ви, да ви оплюе или да падне пред нозете ви . . . Но тъй е най-добре . . . Пребледняла и си отишла . . . Тъй би постъпил ангелът . . . Не е трябало нищо да се говори. И ние също от своя страна не ще промълвим вече нищо по това. Ще заемем местата си по укрепленията и ако трябва, ще умрем, без да покрием съ мрасота поражението си.

Марко. Сине мой, аз те разбирам. Изпитанието за мен е комай толкова трудно, колкото и за теб. Но ударът е вече нанесен. Да почакаме, до когато разсъдъкът не посочи мястото, както на скръбта ни от една страна, така и на задълженията ни — от друга.

Гвидо. Пред такъво гнусно предложение длъжността е една. Всяко тълкуване би усилило само отвръщението от него.

Марко. Но помисли . . . би ли имал ти право да обречеш на гибел цял народ, само за да отсрочиш на няколко часа неотклонимата злочестина? Когато Пиза бъде превзета, Ванна

все пакъ ще попадне въ ръцете на победителя?
Гвидо. Не . . . То е моя работа.

Марко. Нека е тъй. Но хилядите люде! . . .
 Нима ти не ще се съгласиш, че това е много, твърде много и несправедливо е, може би . . . Ако от тоя избор зависеше само твоето щастие, ти би предпочел смъртта и аз бих проумял това . . . Макар че като съм достигнал предела на живота и съм видял много хора на своето време, а следователно и много скръб, аз все пак намирам, какво — неразумно е да се предпочита хладната и ужасна смърт пред какви да са страдания — физически и морални . . . А тук думата е за хиляди човешки същества за другари по оръжие, за жени и деца. Отстъпете на безумеца, и това, което ви се чини за чудовищно, ще бъде геройство за ония, които ще останат живи и ще ценят постъпката ви спокойно, справедливо, човечно. Повярвайте, никаква цена не може да е прекалена, щом е да се спаси живот; всички човешки идеали, всичко, което се нарича чест, верности и т. н. — всичко е детинска игра въ сравнение съ върховното — живота. Ти искаш да излезеш неопятнен из ужасното изпитание, искаш да останеш герой, но грешиш, като смяташ, че героизмът не може да намери друг край, освен смъртта. Най-героичното дяло е най-трудното, а смъртта често се предпочита пред живота.

Гвидо. И вие сте мой баща?

Марко. Да. И се гордея съ това. И ако съм против твоето сърце днес, правя го като се боря и съ самия себе. Даже аз те бих обичал по-малко, ако ти би отстъпил изеднаж.

Гвидо. Да, вие сте мой баща и го доказвате: вие също ще предпочетете смъртта. Аз не приемам мръсното условие и вие ще се върнете във вражеския лъгер, за да понесете приготовленияи ви от Флоренция жесток жребий.

Марко. Но, сине мой, думата не е само за мене, безполезен старец, чийто живот е във своя край, та е вече непотребен никому. И само поради това не виждам, защо да се боря със вкорененото и във мен безумие и да се напругам непременно да вървя по пътя на най високата мъдрост . . . : Аз не зная, защо трябва да се върна при неприятеля Въ моето старо тяло живее твърде млада душа . . . И по чувства аз спадам към поколение, което е твърде отдалечено от царството на разума . . . Все пак съжелявам, че всичко туй ми пречи да потъпча безразсъдното си обещание.

Гвидо. И аз ще последвам вашия пример.

Марко. Как трябва да те разбирам?

Гвидо. Че ще постъпя като вас: ще останан верен на чувствуванията си, които ви се чинят нелепи, но които за щастие още владеят и вас.

Марко. Но те не ме владеятъ, когато е дума и за съдбата на другите. И ако, за да внесе светлина и във твоята душа, е потребно да пожертвувам моите думи на хилав старец, то . . . ето, аз се отказвам да удържа обещанието си и каквото и да решиш ти, аз няма да се върна там

Гвидо. Тате, стига. Мога да изтърва думи, които не бива син да каже на баща си, колкото и да се заблуждава той.

Марко Говори, сине мой, изкажи всичко, каквото негодованието търси да изтръгне от сърцето ти. Аз ще ги посрещна, като израз на дълбока скръб. Любовта ми към тебе е неизживима от думите, които езикът ти ще изрече. Но като ме прокълнеш, допусни мястото на хулите, които гневът ще изтръгне от твоето сърце, да бъде заето от разумното и мило-сърдно състрадание.

Гвидо. Стига. Не мога повече да слушам. Представете си точно онова, което искате да извърша аз, и го преценете. Сега вече не моя разум ми изменя, а висшия и благороден здрав смисъл е отпаднал у вас; страхът от смъртта е смутил мъдростта ви! А пък аз гледам тази смърт без тревога; помня примерите от мъжество, които сте ми посочвали, преди то да бъде поколебано у вас от годините и от безплодните книги. Ние сме сами тук, никой не беше свидетел на вашата слабост, моите лейтенанти и аз ще запазим тайната, която не ще отнесем далеч от тука. Нека прочие, тя бъде погребена, погребена въ сърцата ни, а сега да обмислим последното сражение . . .

Марко. Не, сине мой, онова, което аз чувствавам, не може да бъде погребено. Годините и безплодните книги ме убедиха, че за каква да е цел не бива да се погребва нито един човешки живот. Ако вие смятате, че ми е липсало онова мъжество, което вий тачите, то срещу това пък у мен има друго такъво, което не личи, може би, и което хората не ценят, защото то причинява по-малко зло, а човекът

се прекланя само пред това, което го прави да страда. Това мъжество ще ми помогне да изпълня своя последен дълг.

Гвидо. Какъв е този дълг ?

Марко. Да завърша онова, което злополучно почнах. Ти си един от съдиите, но не си единственият. Онез, съдбата на които се решава въ тоя час, имат право да узнаят, от какво зависи спасението им.

Гвидо. Не ви разбирам . . . поне се надявам, че не съм ви напълно разбрал . . . Искате да кажете ?

Марко. Искаме да каже, че щом изляза от тази зала, ще открия на народа, какво ни предлага Принцивал и кое ти отхвърляш.

Гвидо. Така. Сега вече разбрах. Скърбя че напраздният разговор ни доведе до тук и мъчно ми е, че вашата заблуда ме кара да накърня почитта, която подобава на възрастта ви ; но моя синовен дълг е, да защитя баща си и против волята му, когато той греши. При това докогато Пиза съществува, аз съм пазител на честта ѝ, като нейн дожд . . . Борсо и Торелло, предавам ви баща си : ще го задържите, докато се проясни разсъдъка му . . . Тук, между нас, нищо се не случува. И никой нищо не ще знае. Татко, аз ви прощавам. И се надея да бъда също простен от вас, когато последната минута ще възкреси у вас миналите дни, въ които ме учехте да бъда чужд на страх и самоволна мекушавост.

Марко. Прощавам те, сине мой, преди последния час. И сам аз бих постъпил като

теб. Обаче — ти ме лиши от свобода, но тайната ми е свободна. Късно е вече да се заглуши гласът ми.

Гвидо. Как? Какво значат тез думи?

Марко. Въ този момент синорията вече обсъжда предложението на Припчивала.

Гвидо. Синорията? Кой ѝ съобщи?

Марко. Сам аз, преди да открия всичко вам.

Гвидо. Не е за вярване! Нима страхът от смърт и опустошения, загнезден въ сърцето ви от старостта, е можал да ви доведе до такъва дързост! Да предам любовта си, едничкото ми щастие, всичката ми радост, чистотата на моя и на нейния живот — въ чужди ръце, които бездушно ще ги положат на везни и ще ги мерят, както се мери сол и масло въ бакалниците! . . . Не, аз още не вярвам на това . . . Тряба да видя съ очите си . . . И тогава ще се взра въ вас, нещастенъ мой баща! . . . Аз ви обичах, смятах, че ви знамъ, стремях се да ви подражавам, а сега . . . аз ви гледам съ изумление, да, съ ужас, както бих гледал и на онова чудовище — подло и отвратително, — което ни дави въ всичката тази мръсота.

Марко. Ти си прав, сине мой: слабо ме познаваш и виновният съм аз. Когаго настъпваше старостта, не съумях да ти предам това, на което тя ме научи за човешката любов и за човешката скръб . . . Ние живеем наред съ тези, които обичаме, но рядко им геворим тъкмо онова, което трябва да им се казва. Хо-

рата се движат по пътя на живота, приспани от миналото, а когато ги пробуди злочестината, те забелязват поразени, колко са далеч един от друг. Ако аз ти бях разкривал промените, които неусетно ставаха във сърцето ми; как се изпаряваха суетните ми мисли и как мястото им се заемаше от верни схващания, то днес не бих стоял пред теб, като чужд и непознат, когото ти си готов да възненавидиш!

Гвидо. По добре, че тъй късно ви познах. . . , А за другото — толкос по-зле. Аз още от сега знам, какво ще реши синорията. Лесно е да се спасят за смятка на един човек: пред такъва помамка мъчно биха устояли и хора съ много по-благородно мъжество, отколкото ония там, които оплакват само сергиите си. Но никой няма право да иска това от мене! Аз им дадох кръвта си, покоя на моите нощи и всичките си трудове и старания през дълготрайната обсада. Това стига и то е всичко, което мога да им дам: — останалото принадлежи на мен. Аз не ще отстъпя и ще съумея да им напомня, че съмъ още началник. Мене ми остават моите триста стратиоти, които слушат само моя глас и не ще потръгнат след подли съвети.

Марко. Лъжеш се, сине. Пизанската синория и гражданите, които хулиш, без да знаеш още, как ще решат, проявиха във тези минути на велико бедствие светло благородство и достойна твърдост. Те не приеха да се спасят чрез наложителна жертва от една жена — жертва на любовта ѝ и на нейната чистота. Във минутата, когато ги оставих, те вече пови-

каха Ванна, за да предадат въ ръцете ѝ участта на града.

Гвидо. Как! . . . Те се одързостиха? Те ще се осмелят, без мен, да ѝ хвърлят въ очи безсрамните думи на тоя побеснял сатир? Моята Ванна . . . нейното нежно лице, което почервява само от един поглед . . . нейната свенливост, която само озарява блясъка на красотата ѝ! . . . Моята Ванна . . . тя — пред ония старци съ мазни очи . . . пред онези бакали съ изпити лица и лицемерни усмивки, които са треперали пред нея, като пред светиня . . . И ще ѝ кажат те: „Иди там — сама и гола — както иска той“ . . . Да му предадат това тяло, до което не е смеяло да се докосне ничие желание — толкова чисто и такъво девствено изглежда то, че самъ аз — нейният мъж — дръзвах да го открия само, като се боях дълбоко въ себе си, да не би ръцете и очите ми да изгубят чистотата и целомъдрието си, та да я оскърбят . . . А-а, и сега, въ самото това време, когато аз разсъждавам, те ѝ говорят . . . И са твърди . . . и благородни . . . не ще я накарат да иде тя против волята си . . . А как биха постъпвали те, ако бих бил и аз там? . . . Тем е потребно само нейното съгласие . . . А моето? Кой е питал мен?

Марко. Аз, сине мой. И тъй като не получих съгласието ти, те ще дойдат по свой ред.

Гвидо. Не ще стане нужда: Ванна ще им отговори и за двама ни.

Марко. Надявам се, ако и ти приеме ш отговорът ѝ.

Гвидо. Нейният отговор? Съмнявате ли се въ него? Но вий я познавате, виждали сте я всеки ден, още от часа, когато тя, обсипана въ рози и сияща от усмивката на първа любов, пристъпи прага на самата тази зала тук, където вие днес търгувате съ нея и изказвате даже съмнение въ едничкия отговор, какъвто една съ девствена душа жена може да ви даде, когато вие сте се забравили до там, че сте готов да желаете.

Марко. Сине мой, всеки предполага въ другия това, което е въ самия него, и всеки поставя схващанията на другите не по-високо от чувствителността на своята съвест.

Гвидо. Имено . . . И затова казвам: не съм ви познавал добре . . . Но ако е съдено да прогледам дважд пред две мои горчиви заблуждения, о, Боже мой, бих предпочел да закрия очи за винаги!

Марко. Твоите очи биха видяли, сине мой, по-далечната светлина. Казвам това, защото аз съм виждал въ Ванна сила, която ти не подозираш. И не се съмнявам днес въ отговора ѝ.

Гвидо. Щом не се съмнявате вие, — не се съмнявам и аз, — и приемам предварително решението ѝ: покорно, безропотно, сляпо. Ако това решение не отговаря на моето, значи, лъгъл съм се въ нея — и тя въ мен — от първия до последен час на живота . . . Любовета ни е била привидност, която се разбива въ прах . . . и всичко, което съм обославял съ нея, е живяло само тук, въ тази бедна глава, стигнала сега предела на лудостта . . . и въ

това нещастно сърце, което е познало щастие-
то, като е любило само призрак.

III сцена.

Същите и Ванна

Далеч бушува гълпа — повтаря името на Монна Ванна. Вратата въ дъното се отваря и Ванна — бледа — влиза сама. На вратите отвън се трупат мъже и жена.

Гвидо. Бърза, грабва ръката на Ванна, пригръща я и я милва трескаво. Моя Ванна! Какво те направиха! Не, недей изрича това, което са ти говорили те! Дай да погледна челото ти, да се взра въ дълбината на очите ти! О, всичко е останало пак чисто и ясно, като изворът, въ който се къпят ангелите. Те не са могли да окалят нищо от онова, което съм обичал, и всичките им думи са падали, като камъни хвърлени към небето, но безсилни да смутят кристалната ведрина на лазура! Щом са погледнали очите ти, аз вярвам, те не са дързнали да те молят за нищо и не са чакали отговор. Тяхната яснота е била твоят отговор: тя се е разляла, като езеро на любовта и светлината, между техните и твои мисли . . . А сега—ела по-близо и погледни . . . Ето човекът, когото аз наричам баща . . . Виждаш ли, той навежда чело, белите коси го закриват . . . Тряба да му простим . . . Той е стар и греша . . . Тряба да сме състрадателни към него, нека пресилим себе си. Даже твоите очи не могат му възвърна разсъдъка, — толкова е далече той от нас.

Той не ни познава; за неговите слепи старини нашата любов е нещо като дъжд по тебеширена скала . . . Не го е докоснала нито една нейна лъч, той не е издебвал, види се, нито една от нишите целувки . . . Той мисли, че ние любим, като тези, които не са познали любовта . . . И му са понятни само думите, той чака твоят отговор: дай му го!

Ванна. Пристъпва към Марко. Тате, аз — тази вечер — ще ида.

Марко. Целува я по челото. Бях уверен, дъще.

Гвидо. Как? . . . Какво му каза ти? . . . Нему ли говориш или на мене?

Ванна. И на тебе също, Гвидо . . . Длъжна съм да се покоря.

Гвидо. Но кому? Кому преди всичко? Не, аз все още не разбирам.

Ванна. Довечера аз ще ида във лагера на Принцивал.

Гвидо. И ще му се отдадеш, както той иска?

Ванна. Да.

Гвидо. И — и ще свършиш с него и с себе си? Или ще го убиеш? Това не помислих . . . Нали тъй? Тъй ли? Щом е тъй, всичко разбирам! . .

Ванна. Не ще го убие: тогава те биха превзели пак града . . .

Гвидо. А! Ти ли тоза? . . Не, тогава ти го любиш! . . Ти си го любила! . . Откога го любиш ти?

Ванна. Аз го не познавам, не съм го виждал никога.

Гвидо. Но знаеш, какъв е, да? . . . Те са ти обадили, че той . . .

Банна. Каза ми някой, че бил старец: [не знам нищо повече.

Гвидо. Не, той е млад и красив . . . По-млад е от мен, много по-млад . . . Но защо той не иска нещо друго? . . . Аз бих отишел при него съ отпуснати ръце, на колене бих му паднал, за да спася града. Склонил бих да се махна сам самичък, да скитам сетен сиромаш, като него, до края на дните си, . . . да протягам ръка за милостиня по кръстопътищата . . . всичко, каквото би поискал Принцивал . . . Но гнусните похоти на тоя варварин! Не, никога, във някоя страна победителят не се е осмелявал на нищо подобно! Притегля я. Ванна! Моя Ванна! . . . О, аз още не вярвам! Не твоите уста изрекоха това! Аз нищо не чух, — и все още може да се поправи . . . Само стените повториха думите на баща ми . . . Кажй, че съм се излъгал, че не съм чул добре, че нашата любов и твоята чистота казаха „не“, крещяха „не“, щом трябаше да минеш през позора на такъво предложение! До мен стигна само някакво тъпо ехо . . . Нищо още не е казано, — и ти тепърва ще нарушиш девственото си мълчание. Ето, всички слушат, някой нищо не е чул: те чакат твоята първа дума! Кажй я, Ванна, за да те узнаят; проговори, Ванна, за да прозрат и те любовта ни и за да се разбие във прах най-после страш-

ният кошмар . . . Кажете думата, която чакам ; тя трябва да бъде казана, за да се задържи всичко онова, което рухва във мен.

Ванна. Аз зная, Гвидо: твоята участ е най-тежка.

Гвидо. Да, но аз я нося самичък! . . . Ти не си ме любила . . . Моята участ нищо не струва за бездушните . . . тя е за тях непознатата . . . празник даже, може би . . . Но аз ще съумея да попреча на тая празник! Каквото и да гласят там, каквото и да се говори тук, аз все още съм началник. Какво можеш ти, ако търпението ми прелее и те заключва във такъв достоен затвор, девствен затвор, във хладните подземия на тоя палат, и пред всяка решетка поставя моите стратиоти, за да дочакат, щото огъня на въодушевлението ти да угасне и героизмът ти да се изпари. . . Земете я, заповядах вече! Дадох заповед, казвам: хайде! Подчинявайте се!

Ванна. Гвидо, ти знаеш много добре . . .

Гвидо. Те не се подчиняват . . . Никой не мръдва . . . Какво е това, Борсо, Торелло, ръцете ви ли окаменяха? Или моят глас е отпаднал? . . . Ей, вие там, по вратите, нима вие не ме чувате? Аз тъй викам, че рухнали биха и скалите, струва ми се! Влезте, ви казвам! Вземете я: тя вече принадлежи на всички . . . А, боят се, да . . . Искат да живеят . . . И ще живеят, а за мене — смърт! Господи, та това е най-лесното . . . Цяла тълпа и един . . . само един плаща за всички . . . Но защо аз, а не вие?! Нали всеки има жена . . . (Посяга

на сабята си и пристъпва към Ванна). Но ако аз предпочета смъртта ти пред нашия позор . . . Ти не помислюваш затова . . . , Но ако . . . ако . . . виж, само един замах . . .

Ванна. Направи го, Гвидо, ако любовта ти диктува —

Гвидо. Ако любовта ми диктува . . . И ти смееш да говориш за любовта ми, която не споделят? Ти не си ме любила никога . . . Мъртва си била . . . пустиня, по която аз пропилях всичко . . . Ни сянка по челото . . . нито сълза дори . . . Да, аз съм ти бил само подслон във нужда . . . Ако поне една минутка би—

Ванна. Гвидо, виждаш, не мога да говоря . . . погледни ме . . . Аз леденея, умирам . . .

Гвидо. Пригръща я. Ела във пригръдките ми, Ванна! Въ тях само ти ще оживееш!

Ванна. Изтръгва се. Не, не, не, Гвидо . . . Знам . . . и не мога да кажа . . . Силите ме изоставят, щом зина да продумам . . . Не мога. А желая . . . Но обмислих вече — знай: аз те обичам — на теб всичко дължа и може би, съм отвратителна . . . но ще ида! Ще ида! Ще ида!

Гвидо. Отблъсва я. Ах, не се докосвай до мен съ топлите си меки ръце . . . Прав е тате: той те е познавал по добре . . . Татко, ето я . . . Довършете си дялото, не спирайте на сред пътя! Заведете я във палатката му . . . Аз ще остана тук . . . тук, когато вие ще се изгубите натам . . . Но не мислете, че ще се докосна до хляба и месото, за които тя ще плати! . . .

Мене ми остава още . . . впрочем, вие ще узнаете скоро . . .

Ванна. Облегва се о него. Гвидо, погледни ме въ очите . . . не отбягвай . . . Това е най-страшното . . . Погледни ме . . . Тряба ми да видя.

Гвидо. Вторачва се въ очите ѝ, отстранява я и съдържан. Виж! Сега — махни се: не те познавам вече . . . Не се бавете, той чака, нощта настъпва . . . Обоя ли се? . . . Нима изглеждам на човек, който се е решил на крайност? От потъпкана любов не се умира. Разсъдъкът ни изменява само когато любим. А моят сега се проясни. Аз изпих лъжата на любовта до дъно . . . на любовта и на чистотата . . . и не бих намерил, какво да добавя. Не, не, остави и прибери си ръцете, те не ще задържат любовта ми, която отлитна . . . Тя намери своя край . . . тъмния свой край . . . И няма вече следа . . . Разруши се всичко минало и всяко бъдаще . . . Тези нежни, тънки пръсти, тези чисти очи, тия устни . . . Аз вярвах някога въ тях. Сега ми не остава нищо от тях. Отблъсва по ред ръцете ѝ. Нищо, съвсем нищо, по-малко от нищо . . . Прости, Ванна. . . иди . . . прощавай . . . ще идеш ли?

Ванна. Да.

Гвидо. И не ще се върнеш?

Ванна. Ще се върна.

Гвидо. Да? Ще видим. А-а! Добре, добре. . . Ще видим . . . Кой би повярвал, че тате я познавал по-добре от мен?

Полюлява се и се хваща о колона. Ванна се отдалечава бавно, потопила очи.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Шатр на Принцивал. Разкош. Безредие. По стените скъпи платове — злато и коприна. Оръжие, напластени разкошни кожи, полуотворени сандъци, пълни съ скъпоценности и платове. — Въ дъното врата от везан губер.

I сцена.

Принцивал, Ведио.

Принцивал разглежда на маса пергаменти, платове, оръжия. Влиза Ведио.

Ведио. Писмо от комисаря на републиката.

Принцивал. От Тривулцио?

Ведио. Вторият комисар, Месер Малавура, още не се е върнал.

Принцивал. Види се, венецианските войски, които заплашват Флоренция от към Казантина, не ще бъдат отблъснати тъй лесно, както се мислеше... чете писмата. Последна заповед: да назнача утре пристъп... инак ме заплашва съ незабавно арестуване... Прекрасно! Остава ми още, значи, тази нощ... И те разчитат съ тези изтрити закани да стреснат човека, който очаква желаният въ живота си час! Арест, съд и какво още? А знам, разбирам, да, те отдавна биха свършили съ мен, ако само смеяха...

Ведио. Месер Тривулцио каза, като ми предаде писмото, че ще дойде да говори съ вас.

Принцивал. Решил се е най-после. Тоя разговор ще бъде последен. Жалко, ничтожно писарче, което застъпва тук тайната мощ на, Флоренция и което не смее да ме погледне въ очи... Бедно човече, което ме ненавижда повече от всичко... хм, той ще прекара тук такъва нощ каквато не е преживява. Получил е, на pewno, важни заповеди, щом се е решил да проникне въ дупката на чудовището... Кои са стражите ми?

Ведио. Двама ветерани от галицийския ви отряд. Херандо е единият, мисля, а другият, на pewno, Диаго...

Пренцивал. Прекрасно, те биха заковали въ вериги и Господя по моя заповед. Мръква. Да се запалят лампите. Колко е часът?

Ведио. Девет.

Пренцивал. Марко Колона не сели е върнал?

Ведио. Заповядах по караулните, да ви го доведат, щом се яви отсам трапа.

Пренцивал. Той трябаше часа въ осем да бъде тук, ако се отхвърли предложението ми... Урисният час нъстъпва... въ него е целият ми живот... Странно, че може човек да вложи всичко — съдба разум, сърце, щастии, и нещастие — всичко въ нещо, тъй преходно, каквато е любовта към жена... Аз съм готов да се изсмея над това, ако само имах сили за смях... Марко не се върна, — значи, тя

ще дойде . . . Погледни, не пламти ли вече сигналният огън, който ще каже да; не се ли вижда огненният блясък, светящ въ пътя на тая, която се само пожертвува за всички, която като спасява народа си, спасява и мене . . . Но не, стой, аз ще надникна сам . . . Не искам погледа на друг — даже на приятел — да я види по-рано от мен и да задържи макар за миг щастието, което аз очаквам от дните на моето ранно детство . . . Въ дъното, дига, губера и гледа въ ношта. Огън! Ведио, гледай! Той пламти и облива съ светината си цялата ноц... И тъкмо на уречената кула той гори . . . Пронизва мрака . . . Въ целия град няма друг огън.., О, никога Пиза не е пращала към небето такъв дивен цветец — и очакван съ такъво горещо и отчайваще нетърпение! Не, славни мои пизанци, днес аз ще ви устроя такъв празник, че ще го помнят и правнуците ви! И щастлив ще бъда аз, тъй щастлив, като да съм спасил родния си град.

Ведио. Хваща го за ръката. Дръпнете се, ето че приближава месер Тривулцио.

Принцивал. Аха. Да, трябва още . . . Впрочем къс ще бъде тоя разговор. До масата, прибира книгата. Къде са трите писма?

Ведио. Тук има само две . . .

Принцивал. Двете, които залових аз, и днешната заповед?

Ведио. Ето и първите, а ето и заповедта, вий сте я смачкали.

Принцивал. Иде . . . Стражата дига губера и пропуца Тривулцио.

II сцена.

Същите и Тривулцио.

Тривулцио. Забелязахте ли пламтящия огън въ пизанската кула. която дава някакви сигнали?

Принцивал. Вие намирате, че това са сигнали?

Тривулцио. Несъмнено . . . Тряба да поговоря съ вас, Принцивал . . .

Принц. На разположението ви съм. Излезте, Видио. Но не отивайте далеч, ще ми трябате. Видио излиза.

Трив. Известно ви е, какво уважение храня хъм вас, Принцивал. Дал съм много доказателства за това, но не всички още. Политиката на Флоренция, която считам за вероломна, макар че тя е само предпазлива, изисква много работи да са въ тайна даже за ония, които тя посвещава и въ съкровенните си замисли. Ний всички се подчиняваме на тайните ѝ распореддания и всеки от нас трябва твърдо да понася тежестта на тези тайни, — въ това е ключът на разумната държавна мощ. Стига да знаете, че аз винаги участвувам въ решенията на синорията, която — ето, въпреки вашата младост и неизвестния ви произход, ви повери командуването на най-верните републикански войски. За тоя избор, няма съмнение, не е имало до сега случай да се съжелява. Но от някое време вече се заражда враждебно към вас течение. Боя се само, като ви откривам това, дали не се подавам на искреното ми

приятелство към вас въ вреда на дълга ми, въ строга смисъл. Но строгата изпълнителност на дълга по някога е много по-вредна и от най-непоколебимо равнодушие. Ето, знайте, вашата бавност и колебанията ви будят вече жестоки порицания. Даже мнозина се осъмняват въ вашата верност. А при туй и някои доста определени доноси потвърдиха тези подозрения. И впечатлението е твърде силно сред онез, които и от преди не бяха благоразположени към вас. Направили са даже въпрос за вашето арестуване и съдене. За щастие, предупредиха ме на време. Аз бях вече въ Флоренция и представих обратни докательства. Просто поръчителствувах за вас. Сега остава вие да затвърдите доверието ми, което впрочем не се е поколебавало ни на миг. Но продължете ли сега да бездействувате тук, ние пропадаме. Моят другар, Месер Маладура, е ангажиран от венецианските войски. А от север настъпва срещу Флоренция и друга войска. Задачата е да спасим града. И вие веднага ще поправите всичко, щом предприемете утре решителен пристъп. Падането на Пиза ще освободи веднага най-добрата ни армия и нейният вожд — неизменния носител на победа. И ще се върним ние въ Флоренция съ високо дигнати чела, сред триумф, който ще превърне и най-върлите ви врагове въ ваши привърженци и поклонници.

Принцивал. Всичко ли изказахте, каквото имахте да ми кажете ?

Трив. Да, почти . . . като премълчах само възторгът си от вас, който все по-расте, колкото по ви опознавам. Той расте мимо затруд-

ненията, въ които ме поставят противоречивите закони и условия, що изискват властта на главнокомандующия да се спъва от тайната воля на Флоренция, чиято мощ застъпвам аз ето сега, сред звънтежа на оръжието тук. . .

Принцивал. Току що получих тоя приказ: съ ваша ръка ли е писан той?

Трив. Да.

Принцивал. Значи, това е ваш почерк?

Трив. Точно тъй. Съмнявате ли се?

Пеинц. А тези две писма — ще ги познаете ли?

Трив. Може би . . . Не знам . . . Какво съдържат те? Нали трябва да зная . . .

Принц. Няма нужда. Аз зная, — това стига.

Трив. Ах, че то . . . те са ония две писма... Аз тъкмо това исках, — да попаднат те въ ваши ръце . . . Значи, удаде ми се . . .

Принцивал. Доста. Не сме деца. Да оставим тези увъртания и въобще да скъсаме разговора. Желая най-после да получа по скоро наградата, съ която не може да се сравни никакъв флорентийски триумф. Вие тълкувате въ тез писмо всичките ми постъпки, излагате ме низко, лъжливо, без всякакви законни поводи, само за да ме очерните, а може би, да намерите още и предварителното оправдание на известната мнителност на Флоренция, която винаги се бои, да не би възторгът от победоносния наемник да ѝ коштува въ края на краищата скъпо. Въ тези писма е наредено всичко тъй умяло, че навремени аз и сам се осъмня-

вах във невинността си! Вашата дребна и тъмна завист, непримиримата ви злоба зачерниха, урониха, окалиха всичко мое, като се почне от самия ден на обсадата, че до самия този щастлив час сега, когато прогледах и аз най-после, та реших да оправдая всичките ви позозрения. Аз поръчах да се препишат дословно тези писма и ги изпратих във флоренция. И дочаках отговор. Там вярват на всяка ваша дума. Вярват ви толкос по охотно, че сами те ви са внушили нишката на обвиненията. Така вие ме съдите, без да ме изслушате, и ме осъждате на смърт. Ясно е, че да бъда и като ангел невинен, пак не бих могъл да оборя скроените така обвинения. Прочие, реших да се изтръгна: аз разбивам нагласените си вериги и се дигам срещу вас . . . До сега не бях изменил, но след тези ваши две писма, аз подготвих гибелта ви. Тази вечер ще предам и вас, и вашите жалки заповедници . . . ще ви продам най-безмилостно и безвъзвратно . . . И ще смятам, че никога във живота си не съм извършил нищо по достойно от това — да унчзя единственния град, който счита коварството за гражданска добротел и вярва, че хитростта, лицемерието, неблагодарността, низостта и лъжата трябва да управляват света! Тази нощ, благодарение на мен, вашият вечен неприятел, който ви пречи да извратявате света и вън от стените на вашия град, тази нощ, казвам, благодарение на мен, Пиза ще бъде спасена и на ново възправена на нозе, за да презира вашата власт, както я е презирала и до сега . . . О, недейте става, не се суетете напраздно . . .

Взел съм всички мерки и всичко ще стане, както казвам; вие сте във моята власт и както вас държа във ръцете си, тъй, мисля, че държа във ръцете си и самата съдба на Флоренция...

Трив. Изтегля кама и го удря. Не още... поне докогато ръцете ми са свободни...

Принцив. Отблъсва удара и върха на камата порязва бузата му. Държи ръката на Тривулцио. Я виж... Не очаквах такъво пълзлювско избухване. Но — във ръцете сте ми, всяка от които — чувствувате го, вярвам — струва по отделно за целия вас. Пък ето и камата ви... Тряба само да я употребя... тя търси гърлото ви... Вий не замижавате; не се боите сякаш —

Тривул. Не... Употребете я: — мушкетете... Ще имате право: аз знаях, че рискувам съ живота си.

Принцив. Пуща го. А, няма? Не, вий ме изненадвате. Тоя случай е рядък. Даже между нас, хората на оръжието, не всеки се изправя тъй безогледно срещу смъртта. Не очаквах въ такова мънинко тяло...

Тривул. Всички вий, у които сабята е винаги изтеглена, мислите, че храбростта блещи само по върха на острието.

Принцив. Прав сте, може би. Добре. Вий оставате под стража, и не ще падне косъмъ отъ главата ви. Ние служим на различни богове. Изтрива кръвта от одрасканата си буза, Охо, кръв. Удърът не би могъл да се нарече неумял. Беше малко бърз, наистина, но доста силен. Да, още малко и... Е, а как бихте постъпили вие, ако държахте във ръцете си

тоя, който насмал да ви е изпратил там, където никому се не ходи?

Тривул. Не бих го пожалил.

Принцип. Странен човек сте вие, не мога да ви разбера. Признайте, че вашите писма са недостойни. Аз се бих беззаветно въ три големи битки, излагах се, както можах, бях под властта ви, служих верно на онези, които ме удостоиха съ избора, и никога нито една изменническа мисъл не очерни сърцето ми. А вие въ вашите писма — от злоба ли, от завист ли или от скъперничество — очерняте всяка моя стъпка, устремена само към спасението ви, клеветите ми, нижете лъжа след лъжа . . .

Трив. Мамяха самите ви стъпки. Но това не е важно. Същественото беше, да се издебне оня опасен час, когато възгорденият от две — три победи военачалник ще иска да не се покорява на държавния съвет, предназначението на който е много по-високо. Тоя час удари: ето, настоящият момент е доказателство. Народът въ Флоренция ви обикна необичайно. А ние сме длъжни да събаряме идолите, които си той създава. Ниистина, тъкмо сега народът е недоволен от вас, но нали затова ни е той издигнал: да се противопоставяме на случайните му капризи. Здравият смисъл на народните маси е по-верен, отколкото се допуща, и когато ние събаряме идолите, които тълпата сл издига, тя чувствува, че ние все пак изпълняваме нейната воля, макар и против волята й. Ето защо аз сметнах, че е дошел часът да посоча идола. Аз предупредих държавния съ-

вет и там предватително знаяха, как трябва да разбират лъжите ми.

Принц. Часът не бе настъпил, и не щеше да настъпи, ако вашите чудовищни писма.

Трив. Той би могъл да настъпи, и това стига.

Принц. Как! Жертвувате без всяко съжеле-ние невинен човек само за опасност, която не съществува, но която би могла някога да ви заплаши?

Трив. Пред благо-то на Флоренция не се държи смятка за един човек.

Принц. Нима толкова е силна вашата вяра въ- съдбата на Флоренция, въ- нейното съществуване, въ- нейното предназначение. Аз не разбирам това.

Трив. Да, аз вярвам само въ- нея: за мен- тя стои над всичко.

Принц. Възможно е. И сте прав, ако вяр- вате. Аз нямам отечество, — и не мога да знам. Струва ми се и мен по някога, че също ми е потребно отечество. Но затова пък у мен има нещо, което вий и не подозирате и което у никого не е въ- такъва мярка, въ- каквато е у мен. И то ще бъде тук — това мое свещенно — ето сега, след минута, тук, на това място. И ще замени всичко. А сега — трябва да се разделим: не можем реши тези въпроси, твър- де сме далече един от друг, макар и да се до- пираме въ- една точка. Всеки съ- съдбата си. Един е об- ладан от идея, друг — отъ желание. Вие не можете се отказа отъ идеята си, както аз — от своето желание. На тези неща човек

остава верен до край, ако огънят на душата му е малко по-силен. И като върви неуклонно въ своя път, винаги е прав : той е тъй малко свободен ! Сбогом, Тривулцио, нашите пътища се разделят. Дайте ми ръката си.

Трив. Не сега. Аз ще ви протегна ръка, когато наказанието. —

Принц. И тъй бива. Днес се провалихте, утре ще изплавате. Вика. Ведио ! Влиза Ведио.

Ведио. Вожде, какво е това ? Вий сте ранен ? Въ кърви сте.

Принц. Драскулка. Повикай стража. Нека земат тоя човек, но не ще му се причини никакво зло. Той ми е враг, но враг, когото обичам. Да го поставят на сигурно, никой да го не види. Стражата ще отговаря съ главата си. Той ще бъде освободен, когато заповядам. Ведио извежда Тривулцио.

Принцивал. Пред огледало. Колко кръв, трябва да е закачена артерия . . . Раната не е дълбока, но той ми разряза цялата буза . . . Кой би повярвал, че такъв малодушен човек... Влиза Ведио. Извърши ли се всичко ?

Ведио. Да. Но вие се погубвате.

Принцивал. Аз ? Искал бих и до смъртта си да се погубвам все така. Та погубвам ли се, Ведио ? Не, нито един човек до днес не е постигнал така, съ заслужно отмъщение, онова щастие, за което е мечтал, откакто се е научил да мечтае ! Очаквал го бих аз и копнял бих по него, без да мигна пред какво да е престъпление, защото то е мое и не мога без

него. А сега, когато моята звезда ми го изпраща във сребърни лъчи и ми го поднася във името на правда и милост, вие викате: „Той погубва себе си!“ Беден човек, лишен от огън!.. Беден, беден, човечец, който не познава любовта! Нима ти не чувствуващ, че сега съдбата ми е положена върху небесните везни и че тя надтежава от щастия! Аз съм пред ония минути във живота, когато тоя, комуто е предопределено висше тържество или велико опиянение, изеднаж се вижда на върха, към който го е тлъскало всичко, на който го подкрепя всичко и от който му е достъпно всичко! Прочие, какво му трябва другото, което ще последва? Аз знам, че сме немощни да се удържим на върха, и че тоя, който го е достигнал, ще се провали пред шеметността му! . . .

Ведю. Съ привръзка. Кръвта тече изобилно. Дайте да ви привързва.

Принцип. Привържете, щом трябва. Но привръзката не бива да ми закрие очите и да ми склучи устата. Пред огледалото. Изглеждам, като болен, който се е изтръгнал от ръцете на хирурга, а аз съм влюбен, готов да изгоря във своя огън . . . А, не така, не. Управя връзката. Навън изтрел. Какво значи това?

Ведю. Изстрел по постовете

Принцип. Кой е посмеил? Грешка трябва да е! Ако са стреляли във нея! Ти предупреди ли?

Ведю. Предупредих . . . Невъзможно е това, не . . . Аз наредих няколко поста и те ще я доведат при вас, щом се появи . . .

Принцив. Не се чува вече нищо. Настъпва решителният миг . . . А ти, Ведио, добрий мой Ведио, какво ще стане съ тебе?

Ведио. Ще вървя съ вас.

Принцивал. Не, ти мене остави . . . Аз не зная, де ще ида и какво ще стане съ мен. Измъкни се от тук, теб няма кой да преследва, а моето е . . . Ето сандъци съ злато, земи го, то не е вече потребно. Впрегнати ли са колыта? Стадата групирани ли са?

Ведио. Всичко е тук.

Принцивал. Добре, аз ще дам знак, когато трябва, и ти — Но я виж там, каточели —

Трета сцена.

Принцивал, Ванна.

Ведио излиза. Принцивал сам. Ведио подига губера въ дъното, пришепва „Господарю“ и пропуца Ванна, която спира, прекрачила прага, въ дълго наметало. Принцивал изтръпва.

Ванна. Глухо. Аз дойдох . . . както сте пожелали . . .

Принц. Пристъпва. Ръката ви е окървавена. Ранени ли сте?

Ванна. Изстрел ми закачи рамото.

Принц. Де? . . . Кога? Това е ужасно. . .

Ванна. Когато приближих лагера.

Принц. Кой е стрелял?

Ванна. Не знам. Човекът избяга.

Принц. Покажете ми раната.

Ванна. Пооткрива наметалото. Ето.

Принц. Над лявата гърда . . . Не е дълбоко, — само кожата е закачена . . . Боли ли ви ?

Ванна. Не. Мълчат.

Принц. Решихте ли се ?

Ванна. Да.

Принц. Да ви напомня ли условията ?

Ванна. Не трябва, знам ги.

Принц. Не съжелавате, че сте дошли ?

Ванна. Бих ли могла да върша това без съжеление ?

Принц. Мъж ви съгласен ли е ?

Ванна. Да.

Принц. Искам да решите свободно . . .
Още има време, ще пререшите, може би ?

Ванна. Не.

Принц. Какви ви са побужденията ?

Ванна. Там умират от глад, а утре предстои пълна гибел.

Принц. И нямате други побуждения ?

Ванна. А какво друго още би ме водило тук ?

Принц. Разбрах. Тряба да сте благотелна жена . . .

Ванна. Да.

Принц. Която люби мъжа си.

Ванна. Да.

Принц. Дълбоко ли ?

Ванна. Да.

Принц. Нищо ли не криете под това наметало?

Ванна. Не. Жест, да се отвие.

Принц. Възпира я. Забелязахте ли пред палатката ми натоварените коля и стадата?

Ванна. Да.

Принц. Двесте коля съ най-хубава тосканска пшеница. Други двеста съ сяно, плодове и вина от Сиенка. Тридесет коля барут, току що пристигнали от Германия, и дванадесет други— съ куршуми. Към всичко това вървят още шестотин английски бикове и хилядо и двесте брави овце. Всичко туй чака заповедта ви, за да бъде предадено на Пиза. Бихте ли желали да видите, как ще тръгнат?

Ванна. Да.

Принцивал. Обърнете се. Подигна губера и дава знак. Пламват факли, разраства се шум, плющат бичове; потръгватъ коля, стада мучат, тътне земята. Ванна и Принцивал следят от прага, как факлите и грамадните кервани се отдалечават въ звездната ноц. От днес, благодарене вам, Пиза не ще гладува. Тя става пак непобедима и ще ликува утре, опиянена от радост, на която вчера никой не се е надявал. Доволни ли сте?

Ванна. Да.

Принцивал. Да затворим: топла вечер е, но хладна ще бъде ноцта. Вие без оръжие ли дойдохте, без скрита отрова.

Ванна. Не нося нищо, освен наметалото и сандалите. Снемете всичко, ако се боите.

Принцивал. За вас се боя, не за себе си.

Ванна. Техният живот той е ценен за мен...

Принцивал. Това е хубаво, вие сте прави... Елате тук, ето постилката ми Войнишко легло. Грубо и кораво, не по-широко отъ гроб, — недостойно за вас. Излегнете се върху тия зеброви и овчи кожи, те не познават допирането на нежно и прекрасно женско тяло. Турете подъ главата си ето тази, тя е по мека. Кожа на рисъ е то, дадена ми е отъ единъ африкански крал след една победа. (Ванна сяда и плътно се увива въ наметалото). Светлината на лампата бие въ очите ви, да я преместим.

Ванна. Все едно.

Принцивал. (Пада ничком до постелята, малко на страни и съ глухо ридане покрива ръката на Ванна). Джиованна! . . . (Ванна го гледа слисана). О, Ванна! Моя Ванна! . . . Съ това име съм свикнал да ви наричам и аз . . . Но изменят ми сега силите, като го произнасям . . . То е самото ми сърце, аз друго нямам . . . Въ всеки звук от него е целият ми живот и когато го изричам, животът чезне и ме напуща. Родно ми е това име, съзнал съм се съ него. Тъй често съм го повтарял, наред съ великото име на любовта, щото внушил съм си, че трябва някога да се въоръжа съ мъжество и да го произнесе пред самата тази, която то напраздно викаше въ мен. Аз вярвах, че когато устата ми се свият въ неговите звукове, ще съумеят да го изрекат съ такъва нежност, съ такъва дълбока и благоговейна преданност, че тази, която го чуе, ще почувствува, каква мъка

влагам въ него, колко любов . . . Но сега то се обръща не към призрак... А това не е вече същото . . . И сам едвам го узнавам, когато се изтръгва от езика ми, сподавено от сълзи, заглушавано от смущение . . . Аз влагам твърде много въ него. И огънят . . . обожанието убиват силите ми, гласът ми замира...

Ванна. Но кой сте вий?

Принцив. Не се ли досещате? . . Нищо ли не ви говори паметта? О, време! Какви дивни неща заличава то! Но те, тия сънища на сърцето, са съществували само за мене . . . И по е добре, може би, че са забравени . . . Няма повече да очаквам, и съжаленията ще бъдат по-малко. Да, никой съм аз за вас, просто един беден човек, който е доближил за минутка целта на живота си . . . Един злочест, който не ви моли за нищо, който даже не знае, какво би могъл да моли. Но искал бих аз, ако само това е възможно, да ви откроя, преди да си идете от тук, какво сте били вие за мен и какво ще бъдете до края на живота ми . . .

Ванна. Значи, аз ви съм позната? А вий кой сте?

Принцив. Никога ли не сте виждали тоя, който ви гледа тъй, както само призрачни образи — въ света на приказките — гледат источника на радостта и на живота . . . и както аз вече не се надявах да ви гледам?

Ванна. Не . . . поне колкото си спомням...

Принцив. Разбира се, не... Аз бях уверен, че не . . . Вие бяхте само осем годишна, а аз — десет, когато ви срещнах за пръв път.

Ванна. Но къде?

Принцив. Въ Венеция. Неделен ден беше, през юни. Баща ми, стар златар, донесе на майка ви бисерно огърле. Тя дъго се любува на бисерите . . . Аз ходях из градината . . . И въ миртовата горичка видях вас . . . до мряморния басейн . . . Изтървали бехте златното си тънко пръстенче въ водата . . . И плачехте край басейна . . . Аз скочих въ водата, щях да се удавя, но извадих пръстенчето и ви го турих на пръста. Вий бехте щастливи и ме целунахте . . .

Ванна. Да, русо момченце, наричаха го Джианелло . . . Ти ли си, Джианелло?

Принцив. Да.

Ванна. Де можах ли да ви позная . . . Особено съ тази привръзка, която ви закрива лицето . . . Аз виждам само очи . . .

Принцив. Отместя малко привръзката. Бихте ли ме познали, ако я махна?

Ванна. Да, може би . . . на pewno, да . . . въ усмивката и сега има нещо детско. Но и вий сте ранен, струи кръв.—

Принцив. Ох, какво значи то за мен . . . Друго е съ вас . . .

Ванна. На кръвта прониква из превръзката. Позволете да ви превържа наново . . . Управа привръзката. Нагледвах ранените през тази война . . . Да, сега си спомням . . . Градината, нарочете, лаврите, розите . . . Ний после често играехме там след обед, при залез слънце, на топлия пясък . . .

Принц. Тъкмо дванайсет пъти, аз броих... Помня всичките ни игри, всичките ви думи . . .

Ванна. Помня после, чаках ви еднаж дълго Защото аз ви бях обикнала много Вие бехте тъй сериозен и пак тих, като момиче . . . и се носехте съ мен, като съ царица Вие не дойдохте вече.

Приац. Тръгнах съ баща си. Той ме отведе въ Африка Там се изгубихме въ пустинята Бях после въ плен у араби, у турци, у испанци и не знам у кои още. И когато можах най после да се върна пак въ Венеция, майка ви беше вече умряла, градината я нямаше Изгубих аз следите ви и ги намерих по-късно, благодарение на вашата красота, която се запомня, откадето поминете.

Ванна. Познахте ли ме изеднаж, щом влязох?

Приац. Ако въ палатката ми бяха влезли заедно съ вас десет хиляди еднакво облечени и еднакво хубави жени, като десет хиляди сестри, които и самата им родна майка не би могла да различи, аз бих пристъпил, грабнал ви бих ръката и бих викнал: ето я! Странно, нали? Тъй да се вживее сърцето съ любовния образ А сърцето ми наистина се беше вживяло съ вашия образ, той растеше и се менеше въ него всеки ден, като въ действителността. Днешният образ допълняше вчерашния, разцъвяваше се, ставаше все по-хубав, теченето на годините му придаваха всичко, както става съ развиващите се дете. И все пак, когато ви видях сега, стори ми се, че очите ми се лъжат. Моите спомени бяха много хубави,

много точни . . . Но все пак са били страхливи и не са могли да догонят живота. Те не се бяха досетили да ви предадат това обаяние, което ме ослепи въ първия миг. . . Аз се почувствувах като човек, който мимиходом е видял някъде, въ някакъв парк, чудно цвете и едвам е можал да му запомни краските, а после изеднаж попада сред поле от такива цветя, заляни от пурпура на слънцето. Пред мен бяха същите чело, очи, коса и откривах въ възмечтаната същата душа, но красотата, общата красота бе оставила далеч назад оня образ, по който съм копнял въ мъчително дълги дни, месеци, години, озаряван само от сиянието на спомена, който беше отдавна изпреварен от действителността.

Ванна. Да, вие сте ме обичали, както се обича въ такъва възраст. Но времето и раздялата винаги окрасяват любовта.

Принц. Приказва се, че човек люби само еднаж въ живота, но това рядко бива истина. Хората обичат влечението си както и своята студенина въ трогателното облекло на изключителните страдания, но въ същност тези страдания са познати само томува, който наистина е роден да люби само еднаж. И уви, когато такъв един злополучник е доведен най-после да открие дълбоката и тъжна истина, която му е разбила живота, то . . . той трябва да употребява същите ония думи, които въ устата на всички други са само красива лъжа . . . и, естествено, те, тези думи, губят въ слуха на щастливата любовница своите сила и смисъл. Тази която ги слуша, несъзнателно свежда свещен-

ните и често смъртелно тъжни думи до катадневното им употребление въ оня ефтин смисъл, какъвто те са добили за обикновените хора.

Ванна. Аз ще се опазя от това. Защото разбирам тази любов: всички ний я очакваме въ утрото на живота, а после отпадаме, тъй като годините — макар и да не съм стара, съзнавам вече това, — гасят прекрасния огън на душата ни. — Но вие — когато отново се върнахте въ Венеция и открихте следите ми — защо не предприехте нищо? Късно ли беше? Не се ли опитахте да срещнете тая, която сте обичали така?

Принц. Узнах аз въ Венеция, че майка ви се е поминала и че вие се жените за важния тоскански благородник, за най-богатия човек въ Пиза и ще бъдете щастлива и обожавана, като царица. Какво можах да ви предложа срещу това аз? Бедността на един скитник, без отечество и без стреха, който търси приключения. Така повярвах, че самата съдба иска от любовта ми самопожертвуването, на което се реших. Дълго бродих аз около тоя град, но не се реших да вляза въ него, от страх да ви не срещна и да не смутя щастието и любовта, които бяхте намерили. Минах после въ служба на чужд народ, предприех два — три похода и се прочух като наемен вожд. А живеях ден след ден все по безнадеждно, докато най-после Флоренция ме изпрати срещу Пиза . . .

Ванна. Колко са слаби и нерешителни мъжете, когато се влюбят! Недейте допуща, че ви любя и че мога да ви залюбя. Но дълбоко въ мен негодува самата душа на любовта при едната мисъл само, че човек, който ме е обичал тъй силно, както бих могла да го обикна и аз, не е намерил въ себе си решителност, достойна за любовта му!

Принцив. Решителност би се намерила въ мен . . . Вие не помисляте, каква решителност трябаше, за да ви отмина . . . Но късно беше вече.

Ванна. Никога не е късно да се вслуша човек въ гласа на любов, която може да изпълни цял живот . . . Защото самата тя никога не отстъпва. Когато даже нищо не чака вече, все още са надява. А когато престане и да се надява, все пак тя се стреми. Ако аз бих любила, като вас . . . Ах, трудно е да се каже, на какво бих били способна . . . но вярвам, нищо не би могло да изтръгне, без борба, надеждата ми! Аз бих се стремела денонощно! И не бих помислювала за друга любов, за друго щастие! Ах, казала бих на съдбата: „път ми дай, аз минавам!“ Накарала бих и камените да ми помагат и бих внушила на тогова, когото съм залюбила, да повтори тези ми думи и да ги повтори не еднаж и дваж?

Принцив. Иска да ѝ притегли ръката. Ванна, ти го не любиш?

Ванна. Кого?

Принцив. Гвидо.

Ванна. Отдръпва си ръката. Не ми търсете ръката: не ви я давам. Очевидно, думите ми

са позволили да бъдат претълкувани. Когато Гвидо ми поиска ръката, аз бях сама и почти без поддръжка. А бедна и сама, девойка, особено когато тя е красива и не прислиза до обичайните преструвки, лесно става игра на клюки и клевети . . . Гвидо не се вслуша във тях, той ми повярва и тази му вяра ме спечели. Той ме направи щастлива: аз се отказах от безумните си, може би, мечти, неосъществими наглед във живота ми. И вие също ще се убедите—искам да вярвам, — че можеш да бъдеш във живота щастлива, вместо да чезнеш във мечти за такъво щастие, каквото още никой не е познал. Сега аз обичам Гвидо не тъкмо съ такъва любов, съ каквато любите вие, според думите ви, но пък съ по-равна, по вярна, по здрава... Тази любов ми поднесе живота, аз не бях сляпа, когато я приемах; и ако някога тя се разбие, за всеки случай не ще съм аз . . . Разбирате ме, вярвам. Види се, аз бях не точна във изразите си, трябва да съм изгървала думи, които ви заблудиха. Но аз говорях не за вас и не за себе си, а за оная любов, която изпълня съ предчувствия утрото на живота ни. Тя съществува, навярно, обаче нито, аз нито вие можем каза, че я познаваме — да, и вие също, тъй като не сте изпълнили всичко, каквото изисква такъва любов.

Принц. Съдите ме много строго, Ванна, но не знаете, какво е била за мен моята любов и каква помощница ми е била тя при постигането ето на тази щастлива минута сега. Всяка друга любов би отстъпила пред това. Но даже ако моята любов не е извършила нищо,

ако тя не ми е помагала въ нищо, все пак аз зная, че тя съществува, защото съм нейна жертва: тя ми пресуши живота, тя уби въ мен всичко, което дава радост. Откакто ме е завладяла, всяка моя стъпка, всяко мое мръдване са били — да ме доближат до вас, макар минута, за да узная съдбата си, без да ви накърня. Ах, вярвайте ми, Ванна, трябва да ми вярвате, нима може да не се вярва на човек, който нищо не моли и не се надява на нищо. . . . Тук вие сте при мен, под моята власт. Ето съ една дума, съ един знак, аз ще имам възжеленията на обикновената любов. Но нали и за вас е ясно, чувствата за които ви говоря, не спират на това. И вий не бива да се съмнявате въ любовта ми. Аз посегнах на ръката ви, като мислях, че ми вярвате; — сега не ще я докосна нито съ пръст, нито съ устни. Но поне когато се разделим, за да се не срещнем никога вече, Ванна, о поне тогас отнесете от тук увереността, че съм ви любил, както не се люби, и че съм отстъпил само пред невъзможността.

Ванна. Аз само затова се осъмних въ нея че тя все пак е могла да отстъпи пред каквито и да било пречки. . . . О, не мислете, че бих се радвала, ако тя би направила и невъзможното че съм жедна за чувствования по-горе от човешките сили. Приказват въ Пиза за една жена, че хвърлила ръкавицата си въ трапа на лъвовете и помолила любимия си, да ѝ я донесе. Той нямал никакво оръжие, освен своя камшик. И пак слязъл сред лъвовете, изнесъл ръкавицата, дал я на дамата съ нисък поклон,

отдалечил се после без да ѝ продума . . . и вече не се върнал при нея. Аз мисля, че той е бил твърде мек; щом е имал камшик, трябало е да внуши на тази, която се е подиграла с неговото сърце, едно по друго схващане за правата на любовта . . . Аз не ви искам такива доказателства и искрено ви вярвам. Но за вашето и за мое щастие, аз бих искала да се съмнявам. Във любов, като вашата, има нещо свято, което може да смути даже най-хладнокръвната и добродетелна жена. Ето защо мъча се да вникна във постъпките ви и бих се почувствувала почти щастлива, ако не откриях във тях никаква следа от таз досмъртна и твърде рядко щастлива страст. И комай не бих открила такъва следа, ако не беше ето тази последна ваша стъпка — да хвърлите безумно и минало, и бъдъще, и слава, и живот, — всичко каквото имате, само за да ме видите през час един тук, във тази палатка. Това ме кара да кажа, че може би, вие не се лъжете.

Принцивал. А във същност тъкмо туй нищо не доказва.

Ванна. Как тъй?

Принцивал. Приятно ми е, да ви открива истината. Като ви пожелах тук за спасението на Пиза, аз нищо не пожертвувах.

Ванна. Не мога да разбера добре. Не изменяте ли на отечествата си? Не потъпквате ли своето минало? своето бъдъще? Не се ли обричате на изгнание и на смърт, може би?

Принцивал. За жалост, аз нямам отечество . . . Да бих го имал, мисля, че нямаше да го пожертвувам за любовта си, каквато и да

би била тя . . . Но аз съм само един наемник, който е верен, докогато и нему са верни, и изменя, когато вижда, че ще му изменят ... От пратените тук флорентински комисари има лажливи донесения против мен, и аз без съд съм вече осъден от тази търговска република, нравите на която вие познавате не по зле от мен. Прочие значи, че няма вече спасение за мен. И това, което правя тази вечер, не ще ми напакости повече, даже наопаки, ще намеря, може би, спасение, ако някакъв щастлив случай може още да ме спаси.

Ванна. Значи, вие не жертвувате почти нищо за мен?

Принцивал. Съвсем нищо. Длъжах да ви го кажа . . . И ми е драго, че се даде случай... Не бих желал да купя съ лъжа нито една ваша усмивка.

Ванна. Мило о това отъ вас, Джианелло, то струва колкото любовта и нейнитѣ най-силни доказателства. Няма нужда вече сам да търсиш ръката, която те отбягваше. Ето я.

Принцивал. Ах, друго би било, да би я спечелила любовта ми. Но нека е тъй. Тя все пакъ е моя сега, Ванна, аз я имам въ ръцете си, радвам се на бисерния ѝ блясъкъ, пропивам се от живота въ нея, унисам се за миг въ сънищата си; чувствавам свежата ѝ топлина, стискам я, разтварям я и свивам и мисля, че е готова да ми отговори съ магическия език на влюбените . . . Аз я обсипвам се целувки и ти я неотдръпваш, Ванна? И не ми се сърдиш за жестокото испытание, нали?

Ванна. На твое място, може би, и аз бих постъпила така, само малко по-добре или малко по-зле.

Принцивал. А когато склони да дойдеш, знаеше ли, кой съм аз?

Ванна. Никой не знаеше това . . . За страшния военначалник се носеха най-противоречиви слухове. Едни те описваха, като отвратителен старец, а други пък -- като млад и красив княз.

Принцивал. Но бащата на Гвидо беше тук, той ме знаеше, нима не ти обади?

Ванна. Не.

Принцивал. И ти го не попита?

Ванна. Не.

Принцивал. Тръгнала си ноця, сама, безпомощна, за да се дадеш на неизвестен и, може би, отвратителен варварин . . . А нима тялото ти не потрпъваше, нима сърцето ти не се гърчеше?

Ванна. Не. Трябваше да се дойде.

Принцивал. А когато ме видя, не се ли поколеба?

Ванна. Ти забравяш, аз не видях нищо, освен тази превръзка . . .

Принцивал. Ах, да . . . А сетне, когато я отстраних?

Ванна. Тогава вече беше друго: аз знаях. . . Но ти -- на какво беше решен, когато влязох във палатката? Нима би се възползвал от нашата безпомощност?

Принцивал. Ах, и сам не знаях, какво искам. Чувствувах, че гина и исках да погубя всичко. Бях те възненавидял за мъчителната

ми любов към тебе. Така и бих постъпил, ако не беше влязла именно ти. Впрочем, всяка друга би ми се видяла отвратителна. Даже и ти сама, ако не би приличала на себе си . . . Настръхвам от едната мисъл затова. Стигаше една не твоя дума, едно не твое движение, най-незначителната дреболийка, за да възпламне ненавистта ми и да пробуде звяра въ мен. Но щом те видях, съзнах, че това е немислимо.

Ванна Азъ почувствувах това и вече не ти се боях. Ние се разбрахме, преди да си продумаме. Това е, наистина, странно . . . Чини ми се, че и аз бих постъпила, като теб, ако бих любила както ти. Навремени ми е, каточели съм на твое място и ти ме слушаш . . . и ти говоря всичко онова, което чувствувам от теб.

Принцивал. Също и аз, Ванна, още от първия миг почувствувах, че преградата, която дели човек от човека между нас, се разби въ бистра вода и аз топя въ нея ръцете си, топя своите очи и от тях изблика светлина, избликна доверие и искреност, каточели ги бях потопил въ съвеста си, въ своето сърце. Почна даже да ми се струва, че и всички хора станаха други и че аз съм се мамил до сега въ тях . . . А най-силно ми се чинеше, че сам аз семеня, че се избавям от дълго изгнание, че се отварят вратите на тъмницата ми, решетките изчезват, разтварят се цветя пред очите ми, че прониква въ душата ми свеж утренен ветрец и ми навязва самата моя любов.

Ванна. И въ мен ставаше нещо странно. Чудях се на себе си, че мога да говоря съ теб

още от първата минута . . . Аз съм инак твърде мълчалива . . . Не съм говорила никога сь никого тъй, освен, може би, само сь Марко Колонна, бащата на Гвидо . . . Но и сь него съвсем не тъй . . . Той е винаги въ областта на мечтите, които го съвсем унисат, пък и говорила съм сь него всичко три или четири пъти. Въ погледа на всеки друг всякога личи желанието и това пречи да му кажеш, че го обичаш и че би желала да знаеш, какво става въ сърцето му . . . И въ твоя поглед личи желанието, но то не е такова, не плаши . . . Аз усетих веднага, че ме познаваш, макар и да не си спомнях, де съм те виждала.

Принцивал. Би ли ме обикнала ти, ако злата съдба не беше ме отбила от пътя ми, когато помислих, че е вече късно?

Ванча. Ако можах да кажа, че бихте обикнала, то би значило, че те обичам вече, — нали, Джианело? А ти не може да не чувствуваши, че това е недопустимо . . . Но ние разговаряме, като да се намираме на безлюден остров . . . Ако бих била сама въ света, то не би имало значение . . . Но дълго вече забравяме, как се измъчва друг човек сега, докато ние тук пращаме усмивки на миналото си . . . Когато напуцах Пиза, преследваше ме скръбта на Гвидо, пълният му сь отчаяние глас смъртната бледина . . . Не, не бива повече да се бавя . . . Скоро ще стане зора, трябва по скоро да видя . . . Но приближават стъпки. Някой иде тук. Слепият случай е по-великодушен от двама ни. Пред входа се шепне . . . Чуеш ли, чуеш ли . . . Какво значи това?

IV сцена.

Същите и Ведио.

От вѣн шепнене и бързи стъпки.

Ведио. (От вѣн) Господарю!

Принцивал. Гласът на Ведио . . . Влез!
Какво има?

Ведио. (Подава се) Тичах и съм задъхан . . .
Спасявайте се, господарю! Време е! Месер Ма-
ладура, вторият комисар на Флоренция —

Принцивал. Той не беше ли въ Бибиен —

Ведио. Пристигна тук . . . съ шестотин чо-
века . . . всички флорентинци. Сам ги видях,
когато пристигнаха . . . Лагерът е въ вълне-
ние . . . Той носял заповед . . . обявили са ви
за предател . . . Търсят Тривулцио . . . Боя се
да го не открият, преди вие —

Принцив. Тръгвай, Ванна.

Ванна. Сама ли? Къде?

Принцив. Ведио ще ви отведе въ Пиза съ
още двама верни стражи —

Ванна. А ти? Ти на къде?

Принцив. Не знам . . . Не важи, — све-
тът е широк, ще се намери и за мен подслон.

Ведио. О, бъдете предпазливи: те са заели
всички пътища, цяла Тоскана гъмжи от шпиони.

Ванна. Да идем въ Пиза.

Принцив. Съ теб?

Ванна. Да.

Принцив. Не може.

Ванна. За няколко дни поне . . . Така ти ще избегнеш първите преследвания.

Принцив. А мъж ти?

Ванна. Той ще съумее, не по зле от теб да зачете своя гост.

Принцив. Допущаш, че ще ти повярва? . .

Ванна. Да. Ако пък не би повярвал . . . Но това е изключено . . . Да вървим . . .

Принцив. Не.

Ванна. Защо? Боиш ли се?

Принцив. Боя се за теб.

Ванна. За мен — съ теб ли съм или без теб — опасността е еднаква. Сега трябва да мислим само за теб. Ти спаси Пиза: тя е длъжна да те приеме. Ти ще дойдеш под моя закрила: аз отговарям за теб.

Принцив. Съ теб — аз бих дошел.

Ванна. Даваш най-доброто доказателство за любовта си . . . Да вървим!

Принцив. А твоята рана?

Ванна. Твоята е по сериозна . . .

Принцив. Не мисли за нея: не е тя първата . . . Но твоята . . . Ще помислят, че кръвта . . . Посяга да откопчае наметалото и.

Ванна. Отстранява го. Не, не, Джианелло . . . Сега не сме неприятели . . . Студено ми е.

Принцив. Ах, забравих, че ти трябаше да дойдеш почти гола и нощем . . . И аз — варварин — исках това! Тук ми са сандъците съ

военната плячка: — ето златошити дрехи, коп-ринени шалове—

Ванна. Зима наслука шал и се увива. Това стига . . . Тряба по скоро да те спасим. . . Да вървим: отвори палатката . . . Приицивал дръпва губера, нахлува шум от далечни камбанни звънове. Вижда се Пиза въ празнични огньовете, от които е обагрено тъмното небе.

Принцув. Ванна! Ванна! Виж . . .

Ванна. Боже мой, Джианелло! Това са тържествени огньовете, запалени за да отпразднуват втоето дяло . . . Стените са заляни от тях, укрепленията светят, кулата блещи като празничен факел . . . И всички други кули пламтят като звезди . . . Улиците са като млечния път по небето: личи направлението им, аз ги виждам, както виждах тази заран тротоарите по тях. Ето и съборния храм е цял осветен. И гробищата Campo Santo лежеше като тъмен остров . . . Като-чели животът, който е загаснал, изеднаж вдзпламва, свети по на зъбените стрехи, скача по камъните, прехвърля стените, залива полето и ни вика . . . Послушай, послушай . . . Нима не чуваш крясъци от луда радост, която като море е заляла Пиза... И камбаните ехтят, като въ деня на свадбата ми . . . Ах, аз съм щастлива, наистина щастлива, че всичко това се дължи на тоя, който отъ всичко на света най-много е обичал мен! Да вървим, Джионелло мой! Целува го по челото. Ето, тази целувка само мога да ти дам!

Принцивал. О, моя Джиованна! Тя е най-хубавата, каквато може да даде любовта!.. Но

какво ти е? Свят ли ти се зави, коленете ти се прегъват... Облегни се о мен, дай си ръката на рамото ми.

Ванна. Нищо, нищо... Аз вървя по теб.. От радост е... Подкрепи ме, носи ме, нека нищо не спъва първите ми щастливи стъпки... Ах, колко хубава е нощта пред изгрева на зората! Да бързаме, време не остава, трябва да пристигнем, преди да се заглуши радоста... (Излизат пригърнати),

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ.

Приемен салон въ двореца на Гвидо Колонна. Високи прозорци, мраморни колони, копринена драпировка и пр. По на вътре, от ляво, тераса съ вази цветя по балюстрадата; въ нея извеждат двойни външни стълби; сред залата, между колоните, мраморни стъпала възлизат към естрада и откриват част от града.

I. Сцена,

Гвидо, Марко, Борсо, после Торелло.

Гвидо. Отстъпих на това, което решите, което тя пожела, което всички поискаха . . . Сега е моят ред. Аз онемях, скрит въ себе си, задържах даже дишането си, като страхливец, когато крадци ограбват дома му. И честен бях въ своята низост! Вие ме превърнахте на търговец, който строго изпълнява условията на търга. Но ето сипва зора . . . Аз цяла нощ се не поклатих от мястото си . . . И изпитах бездната на унижението . . . Трябаше честно да се изпълнят условията, да се платят напълно вашите припаси . . . Цялата тази благородна нощ — до последната минута, разбира се, — беше достойние на купувача . . . О, за такъво грамадно количество жито, бикове, овощки цената не беше прекалена! Но ето, аз заплатих, и вие се наситихте. Прочие, свобо-

ден съм вече и ставам пак началник. Край на позора.

Марко. Сине мой, не вниквам въ намеренията ти. И не е право да се месея въ скръб, като твоята. Пък и никой не е въ състояние, да я облекчи. Даже и щастieto, което иде от нея и което ни обхваща сега, влива още по-голяма горчивина въ твоите сълзи, — аз разбирам напълно това. Готови сме и ние сега, когато градът е вече спасен, също да съжеляваме за това спасение, купено на такъва цена и навеждаме чела пред тоя, който несправедливо и единствен за всички носи цялата тежест . . . Но все пак, ако би се върнал отново вчерашният страшен ден, аз бих постъпал също тъй, както постъпих снощи, — бих склонил на същата жертва, бих подкрепил същата несправедливост. Който служи на висша правда, принуден е съ прискърбие да предпочете една между две или три не еднакви несправедливости . . . Не знам, как трябва да ти говоря, но ако гласът ми, който някога ти беше мил, може за последен път да намери отзвук въ твоето винаги нежно към мен сърце, то моля ти се, дете мое, не се оставяй под първите внушения на гнева и мъката. Изчакай да мине онова състояние, когато човек изрича думи, които не можеш взе назад. Ванна ще си дойде сега . . . Недей я съди още днес, не отблъсвай и нас, не решавай нищо отсечено . . . Всичко, което човек казва и върши въ минути на дълбока скръб, е от съдбоносно значение... Ванна ще се върне отчаяна. Недей я съди. По добре е, да се не срещнете веднага, ако не

се чувствуваш сигурен, че ще можеш да ѝ говориш туй, което би ѝ говорил след дни.. Времето тече и често носи много великодушие, справедливост и благоразумие за нас, бедните хора, които сме играчка на толкова тълни страсти. Ценни са само ония думи, които човек казва, когато е разбрал, простил и от ново обикнал. И трябва да търсим само тях, когато ни заслепява мъката.

Гвидо. Свършихте ли? И слава богу. Не е случай за сладчиви думи сега, — не можем залъга съ тях никого... Тоя е последния път, въ който ви позволих да се изкажете до край. Исках да чуя, какво би могла мъдростта ви да ми поднесе въ замяна на онова, което тъй бездушно бе разбито пак от нея. И ето какво ме се предлага! ... Да чакам, да търпя, да приема, да забравя, да простя, да плача! Не, това е прекалено. Няма вече място за благоразумие. Не думи, — друго ще искупи моя позор! И това, което трябва да направя, е съвсем просто. Сами вие преди години бихте изискали същото от мен. Друг облада Ванна, — прочие, тя ми не принадлежи вече, докато тоя човек още диша. Аз не съм живял по правила. И ще вървя по великия закон, който движи моето сърце. Пиза днес е нахранена и може отново да се бие. Тя получи оръжие, — аз влизам прочие въ своето право. От днес нейните войници отново ми принадлежат поне най-избраните от тях, които аз съм подбрал и издържал. Аз вече нищо не дължа, — и искам това, което ми принадлежи. Пиза ще ги получи назад само, когато аз изпълня това, на което имамъ право.

А за другото . . . за Ванна . . . прощавам ѝ или ще ѝ простя, когато оня не ще съществува. Тя биде подведена. Заблудена беше, страшно заблудена, но, разбира се, геройски. Над нейното състрадателно сърце и над величието на душаса ѝ се надсмяха мръсно. Допущам, че това меже, ако не да се забрави, то поне да се затъмни тъй далеч въ миналото, че любовта да не я открива вече. Но — ще го кажа: има един човек, когото аз от днес не мога да виждам без страх и ужас. Да, един човек, който бе длъжен да пази и упътва великото и свято щастие, а той му стана враг и убийца. И вие ще трябва да чуете нещо грозно и небивало, но — справедливо: син, който сред поколебания въ устоите си свят, съди родния си баща, проклина го, отрича се от него, изгонва го и го ненавижда и презира.

Марко. Проклинай ме, сине мой, но . . . нея прости. Ако за душата ти геройското самоотричане, което спаси цял народ, е непростим грях, то нека тоя грях падне изцяло върху мен, а героизмът да остане като ореолъ на героинята. Аз дадох добър съвет, но лесно е да съветват, когато не понасяш сам жертвата. Но сега, когато губя всичко, което ми е било най-скъпо, моят съветъ добива цена. Ти ме съдиш справедливо, също така бих съдил и аз, ако бях по-млад. И ето, аз си отивам, дете мое, ти не ще ме видиш по-вече; защото, разбирам, че ти е тежко да ме срещаш. Но аз се надея да те виждам поне крадишком. Отивамъ си, без да се надявамъ да доживея, да ми простиш причиненото страдание. Дълго жи-

вях аз, и знам, че тези, които са още на сред жизнения път, не прощават скоро. Мен вече ми не остава нищо, на което може да се позавиди, но утеха би ми било, да зная, че отнисам съ себе си всичката ненавист от твоето сърце, всичката ти отмъстителност; всичките мъчителни спомени и че тази, която ще се върне след мен при теб, не ще ги намери вече. Бих те помолил на край само за едно. Остави ме да видя още еднаж, как тя ще се хвърли на твоята шия. След това аз ще си ида, без да се оплаквам и без да смятам, че съм онеправдан. Справедливо е най-старият тук да понесе и най-тежката част от човешките страдания, тъй като нему остават само няколко стъпки още до оная минута, когато ще му се отнеме цялото време на живота. Отъ вън се сили глух шум. След думитъ на Марко шумът се разраства и приближава: далечни поздравителни викове на тълпа. Скоро те се долавят: ноцта се пълни от всички страни съ въззиви „Ванна! Ванна! Нашата Монна Ванна! Да живее Монна Ванна! Нашата Монна Ванна! Ванна! Ванна! Ванна!“

— Марко потръгва към терасата. „Ах, ето Ванна! Тя се ^свъръща! . . . Ето те я поздравляват! Слушайте само, слушайте! Борсо и Торелло го последват на терасата. Гвидо остава, подпрян на колона и тъмно загледан в далечини. Виковете на тълпата се силят и запълват ноцта около двореца! О, цялата стъгда, всички улици — и дървета, и прозорци — всичко е задръстено от глави и махан ръце! Сякаш и листата на дърветата, и плочите, и керемидите по покривите — вси-

чко се е превърнало въ живи хора! Но де е Ванна? Аз виждам само някакъв облак, който ту се пръска, ту пак се сгъстява! Борсо, старите ми очи отказват вече да служат на сърцето ми: ослепиха ги старостта, сълзите, вълненията. Те не откриват сега едничкото същество което искат да съзрат! Де е тя? Виждаш ли я ти? На коя страна трябва да вървя, за да я срещна?

Борсо. Задържа го. Няма къде да вървите. Тълпата е голяма и твърде възбудена: събаря жени и малки деца. Пък и не трябва: Ванна ще бъде тук, преди вие да слезете на улицата. Тя вече иде, ето я! Дига чело, ето, забеляза ни! Бърза, гледа ни и се усмихва.

Марко. Значи, виждате я вече! А аз все още я търся! Ах, моите полумъртви очи нищо не различават! За пръв път проклинам старостта си: тя ме научи на толкова неща, а ето крие сега това от мене! Но вий я виждате, кажете тогава, как е тя? Четете ли въ лицето ѝ?

Борсо. Тържественна е. Осветява сякаш и цялата тълпа, която ѝ се кланя.

Торелло. Но един върви наред съ нея: кой е той?

Борсо. Кой знае. Не мога да го отлича. Лицето му е покрито.

Марко. Ах, аз чувам, какъв е възторг! Тресе съ целият дворец и падат вазите съ цветя от балюстрада. Стъпалата и мряморните плочи оживяват под нозете ни и искат, сякаш, да ни унесат въ вихъра на общата радост. Ах,

ето, прозирам и аз вече! Тълпата набляга на ръшетката! Тя отваря път.

Борсо Да, тя дава път на Ванна: устройва ѝ триумфален шпалир. Хвърлят ѝ цветя, палмови клончета, скъпоценности . . . Майките ѝ протягат децата ѝ, за да се допре тя до тях. Мъжете падат и целуват камъните, върху които са стъпвали нозете ѝ. Да се пазим, те нахлуват, а не владеят себе си . . . Ще ни задушат, ако се повлекат и тук. Но ето стража, за щастие, тя прегражда всички входи . . . Аз ще заповядам да спрат потока от хора съвсем и да заключат ръшетките, ако това още е възможно.

Марко. Защо? Нека радостта залее и двореца тъй свободно, както е въ сърцата им. Ка-во че тя събаряла, щом любовта е тъй безмярна! Хората дълго се мъчиха и сега освободението им руши всички прегради. О, бедни, бедни мой народе! И сам аз съм опиянен; и сам аз съм готов да рева от радост заедно съ теб! . . . О, Ванна! Дъще моя! Тя ли е — ти ли си — самата — която приближаваш стълбата. Спуска се, но Борсо и Торелло го задържат. Ела, Ванна, ела! Те ме задържат, — ствахувам се от радостта! Ела, дете, ела, ти си по прекрасна от Юдит и по чиста от Лукреция! О, ела, ела, обсипана цяла въ цветя. Лу-до къса цветя от мряморните вази и ги хвърля от стълбата. Ето, у мен също има цветя, за да поздравя живота! И крем, и лаври, и рози — за да овенчая славата! Възторжените викове стават съвсем оглушителни.

II сцена

Същите, Ванна, Принцивал.

Ванна и Принцивал се задават по стълбите. Народ задръства всичко около и по терасата, но се държи назад от групата Ванна, Принцивал, Марко, Борсо и Торелло.

Ванна. Въ пригръдките на Марко. Тате, аз съм щастлива!

Марко. Щастлив съм и аз, дъще моя, ето те пак при нас! Чакай да те погледам . . . Ти сияеш цяла, като слязла от небето, което също празнува твоето завръщане. Жестокият враг не е загасил нито една лъча от погледа на очите ти, и не е отнел усмивката на устните ти...

Ванна. Татко, аз ще ви кажа . . . Но де е Гвидо? Искам преди всичко да облекча неговото сърце . . . Той още не знае . . .

Марко. Ела, Ванна, той е тука . . . Иди сама, аз съм отблъснат и съ право, може би. Но твоята великодушна вина се прощава и аз бих желал сам да те видя въ пригръдките му, за да запазя въ прощалния си поглед вашата любов. Гвидо пристъпва. Ванна зинва да проговори, готова да се хвърли на шията му. Но той я възпира съ ръка и я отблъсва.

Гвидо. На околните, властно. Оставете ни!

Ванна. Не, не! Стойте! Гвидо, ти не знаеш . . . Аз ще кажа веднага, ще кажа на всички . . . Гвидо, връщам се при теб съвсем чиста, — никой —

Гвидо. Прекъсва я и повишава гневен тон. Не ме доближавай?! Не се допирай до мен! Срещу тълпата. Не ме ли чухте? Аз ви моля да си идете и да ни оставите сами. Всеки е господар у дома си, а тук съм господар аз. Борсо и Торелло, повикайте стража . . . А! Виждам! След празника, ще ви се и театър! Но не ще го имате, не: то не е за вас, вие сте недостойни за него . . . Получихте месо и вино, аз ги заплатих, какво искате повече? Чини ми се, поне скръбта е моя и тя може да ми се остави . . . Вървете си и ежте и пийте! Аз имам други задачи, а моите сълзи вие няма да видите . . . Махнете се, казвам ви! (Тълпата постепенно реди) Някои все пак се бавят . . . Но вървете си! (Дърпа Марко за ръка). Също и вие! Вий преди всички! Защото грехът е ваш! И не може да гледате вие моите сълзи! Ах, аз искам да бъда сам, съвсем самичък, като въ гроб, и по-страшно от гроб! За да узная най-последно, което ми трябва (Съпикасва Принцивала, който се отмества). А ти? . . . Кой си ти? Защо стоиш тук, забулен, като истукан? И какво означаваш — позорът или смъртта, която ме очаква? Върви си, нима не чуваш? (Грабва копие от стражата). Е? Със оръжие ли да те изпъдя? Ти посягаш на меча си? Имам и аз сабя, но не ще я употребя сега . . . Тя ми трябва за едного, само за едного въ света... Но той . . . А защо закриваш лицето си? Нямам време и желание да се забавлявам съ маски . . . Защо не отговориш? (Посяга). Но аз искам да видя, кой си ти такъв? Стой! (Иска да дръпне мантията му, но Ванна се хвърля между двамата).

Ванна. Не бива това!

Гвидо. (Обиден). А! Ванна?! Ти ли? Отдетая сила въ теб?

Ванна. Мен — той спаси!

Гвидо. А! А! Той те спаси . . . Спасил те е, — когато е вече късно . . . Велик подвиг извършил . . . По добре

Ванна. (Разтреперена). Позволи да ти кажа, моля ти се, Гвидо . . . Ти ще ме разбереш още от първата дума . . . Той ме спаси, разбери! Той не ме докосна, пожали ме . . . И не се допря до мен . . . Никой не се е докосвал до мен . . . Той иде тук под моя закрила . . . Аз му дадох думата си, твоята дума, нашата дума . . . Аз се връщам чиста, такъва, каквато отидох . . . Въздържи се, поне докато гнева ти . . . Дай ми да се изкажа . . . Не се бой . . . По добре ще е за всинца ни . . . Той не изтърва нито една дума, не направи нито едно движение, които биха могли . . .

Гвидо. Но, но — кой е той? Кой?

Ванна. Принцивал.

Гвидо. Ко-ой?! Той? Ка-ак? Тоя! Този е Принцивал?

Ванна. Да, Гвидо, да, той е твой гост. Той ти се довери. Той е нашият спасител.

Гвидо. Стои поразен, после заговорва бърже, твърде възбуден, което пречи на Ванна да го прекъсне. О, — разбирам, — моя Ванна! Ах, това е самата роса на целомъдрието, която струи съ изгреващата зора! О, Ванна, моя Ванна! Ти ся дивна! Аз те любя, — разбрах те, най-

после! И си права, о права си! Ако всичко онова беше наистина неизбежно, трябаше да се постъпи именно тъй! Ах, постигам всесилната ти хитрост, много по-висока от вината ти! Аз не очаквах, не можах да предвидя . . . Друга някоя би го убила, както Юдит Олиферна . . . Но неговото деяние е по-чудовищно от онова на Олиферна и трябаше да намери по-изключителна разплата. Да бъде доведен при жертвите си, за да му бъдат самите палачи . . . О, какво велико тържество! Той е идвал тук, за-слепен от твоята нежност — вървял е кротко, радостно, като агне по зелено клонче! Какво значат целувките, когато са надъхрани със умраза! И ето, той е във примката . . . Добре е така! Ако беше го убила там, във палатката му . . . то не би задоволявало, оставало би още съмнение, защото никой тук не щеше да види съочите си . . . А всички знаяха гнусното уговаряне . . . и трябаше всички да видят, как се изкупва такъво поругаване на човешкото сърце . . . Но как ти се удаде това? Не, това е най-великото твое тържество — тържество на женската чест! И ще трябва сама да ми оповестиш това! Бърза към терасата и вика. Принцивал е тук! Неприятелят е във ръцете ни!

Ванна. Опитва се да го задържи. Не, не, чуй . . . Това не е то . . . Гвидо, моля ти се..! Ти не можеш да разбереш, Гвидо . . .

Гвидо. Откъсва се от нея и вика още по-гръмко. Остави ме, те трябва да узнаят! Към тълпата. Елате! Върнете се сега! Също и вий, татко: няма защо вече да надниквате зад колоните . . . Вий ще се попитате, на pewno, дали

не се е намесил въ съдбата ми някой бог, за да поправи причиненото от вас непоправимо и да ни донесе мир. Но върнете се! Мир е! Извърши се великото чудо! Нека и самите камъни се проникнат от това, което става! Аз вече не крия лицето си, моят позор е изкупен! И ще стъпя въ света пак чист, като най-чистите, и щастлив като тези, които не са познали, що е загуба! Поздравете моята Ванна! Ето — поздравлявам я и аз — и по гръмко от всинца ви! Блъска въ залата стълпените по терасата. А-а, сега ще има зрелище и за вас! Има справедливост и на земята! Ах, аз знаях, че е тъй, но не вярвах, че тъй скоро ще тържествувам! Мислях, че ще чакам години, години! Допущах, че ще трябва цял живот да дебна по завоите на пътищата, из горите, по улиците . . . И иде тя — явява се справедливостта изеднаж сред залата гук, пред мен, пред нас, — ето по самите тези стъпала! Не, това е чудо, чудо . . . И веднага ще узнаете . . . Извърши го Ванна! Вдъхновила я самата безсмъртна справедливост. Поема ръката на Марко. Виждаш ли тоя човек?

Марко. Да. Кой е той?

Видо. Кой?! Но вий сте го виждали, говорите ли сте съ него, бяхте и негов посредник — Принцивал се обръща към Марко.

Марко. Принцивал! Общо вълнение.

Гвидо. Да — той — самият — въ това няма съмнение, да! Приближете се, вижте го, попитайте, говорете му . . . ще намери, може би, ад ви възложи нова поръчка . . . Не бях ли

прав, като ви вещаях чудо? Не се бойте пристъпете, той не ще отстъпи. Само — затворете вратата, да ми го не отнеме зла случайност! И повече нищо; не ще го закачате сега, о, той ще ми достави още много радости! — Вижте го, бедни мои братя, погледайте го! Ето този е, който ви караше да страдате, искаше да ви изтребе, за да продаде после жените и децата ви! Сега — той е мой — и ваш: — наш е той! На вас той не може да причини такива страдания, както на мен. Все пак, аз ще ви го дам . . . Къмъ тълпата. Ей, бъдете свидетели — нека е ясно за всички. — Разбрахте ли чудото? Ванна беше въ ръцете му — въ неговите! Не можеше инък — искайте това всички вие — продадохте я вий! И не проклиnam аз — никого. Което е станало, — станало е: вие имахте право да си спасявате живота срещу моето бедно щастие. Но какво бихте могли да извършите вие, за да възкресите моята убита любов? Вий съумяхте само да я погазите, да я унищожите. Какво чудо би могло да я възстакови? И ето, Ванна извърши това чудо! Тя изостави далеч назад Лукреция или Юдиф: Лукреция се самоуби, а Юдиф промуши Алиферна . . . Това е твърде обикновено и твърде късо. Ванна никого не уби под покрива на палатката му, — не: тя доведе — жив доведе тук — чудовището, за да го предаде на народно жертвоприношение . . . Сами ще измиете позора, който си навлякохте! А как е извършила тя това, ето сама ще ви каже . . .

Ванна. Да, аз ще ви кажа, но никак не това —

Гвидо. (Притегля я). Дай да те прегърна, за да знаят всички, че —

Ванна. (Отблъсва го твърдо). Не още, не, не! И никога вече, ако не ме послушаш! Чуй, Гвидо! Сега е дума за истинска чест и за истинско щастие, — не за такива, които помрачават разума ти! Мило ми е, че всички се върнаха, да чуят. Те, навярно, ще вникнат по-скоро от теб и ще разберат. Опомни се, Гвидо: ти не смееш вече да ме пригърнеш, преди да узнаеш —

Гвидо. (Наново я песреща). Ще узная — всичко — но аз трябва по-напред —

Ванна. Но разбери, казвам ти! Не съм аз лъгала никога, но сега ще кажа истина — такъва истина, каквато се казва само еднаж въ живота — и която или убива, или дава живот . . . Чуй, Гвидо, и добре ме виж, ако не си ме прозрял до сега. Само днес ти ще може да ме залюбиш така, както бих желала да бъда любена . . . Сега ти говоря въ името на нашия живот — въ името на всичко, което се крие въ мен — и всичко, каквото ти си за мен . . . Стани, стани способен да повярваш въ това, което изглежда невероятно. Тоя човек не ме досегна! Него нищо го не свързваше — менз ме бяха дали нему — — И все пак аз излязох от палатката му, като из къщата на брат . . . Той ме не докосна!

Гвидо. Защо?

Ванна. Защото ме люби!

Гвидо. А-а, виж . . . Това си искала, значи, да ни кажеш . . . Чудно, да . . . Азъ още в

първите ти думи долових нещо не разбрано. Но то мина светкавично... и не ме замисли... Отдадох го на твоето забъркване... на ужаса, който те е омрачил... Сега почвам да схващам, че трябва да се гледа по-пряко... По спокойно. И така, влизаш при него, въ палатката му, сама, почти гола, престояваш цяла нощ и той не те докосва.

Ванна. Твърдо. Не се докосна до мен.

Гвидо. Не посегна — не те пригърна?

Ванна. Целунах го аз само по челото и той ми отвърна съ също такъва целувка.

Гвидо. По челото ли! По челото?! Погледни ме, Ванна... Нима приличам на човек, който ще повярва, че звездите са бисерни зрънца и че може месечината да се снесе, като се плюе въ кладенец? Съ какво съм заслужил, да бъда считан за такъв? Не, аз по-добре ще млъкна... Така ние се погубваме за винаги... Не разбирам, каква цел преследваш... През тази страшна нощ се е поколебал здравият смисъл или у мен, или у теб.

Ванна. Не бълнувам аз, а казвам истината.

Гвидо. Истината — Боже мой! Но нали само истината търся и аз. Но тя трябва да бъде разбираема, да бъде човешка!... Ха, той те желае тъй сляпо, че изменя на отечество си, дава всичко за една твоя нощ, жертвува се за винаги, безсрамно се жертвува, решава се на нещо, което никой никога не е вършил, отказва се от целия свят... И най-последно — ти си въ неговата власт, сама, съвсем гола, въ неговата

палатка; между вас е нощта — купената на такъва страшна цена нощ, и — и тоя човек се задоволява само съ една целувка по челото, и после — иде тук, за да ни увери въ това?! Не, но всичко има най-сетне своите граници! Защо е нужно и да се подигравате още над скръбта ми . . . Ако той не е желаял друго, защо принуди цял народ да преживее такава нощ, защо хвърли и самия мен въ това отчаяние, от което аз не знам как не полудях и от което постарях на десет години? О. ако нему е трябало само една целувка по челото, той можеше да ни спаси, без да ни разпъне на този страшен кръст! Би се явил пред вратите на града ни съ спасителната вест просто като бог. А така ли беше! Не . . . Целувка по челото не се иска тъй . . . и не тъй се получава тя! Истината е, уви, въ нашия потрес, въ нашето отчаяние . . . Не, тук аз не мога — не бива да бъда съдия; аз съм страна въ това дяло и не ми е възможно, да прозра, да вникна . . . Нека другите съдят и решават! Към всички. Чухте ли всички? Аз не разбирам, защо тя говори така . . . Но това, което тя каза, е казано . . . Отсъдете прочие . . . Вие сте длъжни да ѝ вярвате: тя ви спаси! И тъй, кажете: повярвахте ли ѝ? Нека този, който ѝ вярва, излезе напред и открито, пред всинца ни, отрече здравия човешки смисъл! Бих желал да видя, кой и какъв ще е той!

Само Марко се откъсва от смутената тълпа.

Марко. Сред сцената. Аз ѝ вярвам!

Гвидо. Ах, вий сте тяхен съучастник, та затова . . . Аз питам останалите, другите . . .

Де са те? Кой ѝ вярва? На Ванна, Виж! Ти ги спаси, и пак — всеки от тях се възпира пред оня смях, който би огласил залата . . . Даже и крайните там, които си нещо шушукаха, даже и те не пристъпват . . . И аз, само аз —

Ванна. Те не са длъжни да ми вярват, но ти, който ме обичаш —

Гвидо. А-а! Значи, защото те обичам, не трябва да виждам измамата!

Ванна. Погледни ме въ очите, Гвидо . . . Аз влагам цялата себе, всичката си честност, всичко, каквото ти дължа — ето, въ тоя поглед . . . Този човек не ме досегна: тази е истината!

Гвидо. Добре, много добре . . . Повече ми не трябва . . . Сега вече знам всичко . . . Да, тази е истината или по-право любовта . . . Сега разбирам . . . Ти искаш да го спасиш. . . Не мога само да разбера, как една единствена нощ е въ състояние да измени толкова жената която аз тъй обичах . . . Впрочем така не можеше . . . и не може той да бъде спасен . . . Повишава тон към всички. Чуйте ме всички тук — за последен път! Ще положи клетва! Аз съм над бездънна пропаст, държа се още — но след минута ръцете ме ще се отпуснат . . . Аз не ще я погубя — не искам . . . Чувате ли ме? Гласът ми пригъпява . . . Елате по-близо, ако е нужно. Виждате ли тази жена и тоя мъж? Те се обичали, това е очевидно. И така — знайте, аз претеглям сега всяка своя дума, както се претеглят лекарствата за умирация, —

така, те ще излязат от тука съ мое съгласие; свободни, без да бъдат насилени, без да бъдат оскърбени . . . и ще земат съ себе си всичко, каквото пожелаят. Дайте им път и — поздравлявайте ги, хвърляйте им цветя, ако обичате . . . те ще имат право да вървят, където ги заведе безумието на любовта, — Само — аз искам — тази жена, която някога беше моя съпруга, да ми каже истината. Това едничко аз още обичам въ нея и само съ това тя би могла да ми отплати всичко, което правя и ще правя още за нея . . . Проумя ли, Ванна? Облада ли те тоя човек? Да или не? Отговори, — и нищо друго ми не трябва . . . Не питам съ цел — не плета примка. Заклех се. Ето, всички са свидетели.

Ванна. Азъ казах истината: тоя човек не со допря до мен.

Гвидо. Добре. Твърдиш все същото, значи. Ти сама му произнесе присъдата. Сега вече е непоправимо. Сега — аз се пробудих. (Към стражата, сочи Принцивал). Тоя човек е мой. Вържете го и го снемете въ най-дълбокото подземие под залата тук . . . Аз ида след вас. (На Ванна). Вий вече не ще го видите. И аз ще се върна при вас съ истината, която аз ще узная от неговите последни думи.

Ванна. (Хвърля се средъ стражата). Не, не! Мой е той! Аз излъгах, аз излъгах! Той ме взе! Той ме взе! (Бягска стражата). На страни! Не ми отнемайте правото! Той принадлежи на мен! Аз искам съ моите ръце — — Подло,

мръсно, съ лукавство той ме взе — да — той ме взе!

Принцивал. (Вика за да я заглуши). Тя изменя на истината, само за да ме спаси! Но никакви мъчения —

Ванна. Мълчете. Към тълпата. Той се страхува. Уж върже ръцете на Принцивал. Дайте ми въжа, вериги, желяза! Сега, когато дадох воля на гнева си, аз сама ще го съдя! Тихо на Принцивал. Мълчи! . . . Така ще се спасим! . . . Мълчи, така ще се съединим! . . . Аз ти принадлежа, аз те любя! . . . Остави да те вържа . . . Аз ще ти стана стража — ще те освободя — ще избягаме — Вика му. Мълчете! На тълпата. Той ме моли сега! Открива му лицето. Погледнете на това лице! По него са следите от тази ужасна нощ! Открива и своята рана. Ето и у мене знак! Грозната нощ на любовта! Вижте го, вижте! Низък и чудовищен! На стражата, която иска да отведе Принцивал. О, не, оставете ми го! Той е мой пленик! И на мен принадлежи той, само на мен! Ах, пазете го, задръжте го! Той иска да бяга, не видите ли?

Гвидо. Но как той дойде? И защо лъжеш ти?

Ванна. Уж се колебае — търси думи. Аз лъжах . . . не знам . . . не исках да кажа . . . Сега чуй, ти ще вникнеш . . . Не винаги знае човек, какво прави . . . Не може да предвидиш . . . Когато отивах при него, аз не мислях . . . Но всичко онова, което се случи, е такъво... Да, да, сега ти ще узнаеш: булото падна . . . Толкос по зле за тебе . . . Боях се

за любовта ти и за твоето отчаяние . . . Но ти сам настоя . . . Е, добре, аз ще кажа . . . По спокойно и умерено. Не, не, аз нямах това намерение, което ти допущаш . . . Не доведох го аз тук, за да му отмъстим заедно . . . Моята мисъл не беше тъй чиста, но аз те много обичах . . . аз го водях, наистина, към жестока смърт, но исках позорящия спомен за тая страшна нощ да ти не тежи до края на дните ти . . . Аз се надеях сама да му отмъстя във мрака и във тишината. . . . Щях да го убивам бавно, постепенно, докато му изтекат кървите капка по капка и така да измият престъплението . . . И ти не би узнал никога самата истина; и никога грозният спомен не би смущавал целувките ни . . . О, аз се боях, наистина, че ти, притискан от тежкия спомен, не ще си вече във сила да ме обичаш . . . Знам, безумно беше от моя страна, аз исках твърде много, исках невъзможното. . . Но сега — ще узнаеш всичко . . . Към тълпата. Разкри се и което не трябваше — няма как да се щади вече любовта ни — нека да се разбере — аз всичко ще кажа, а вие ще сте съдии — Тоя човек ме облада подло, ниско, — казах го вече . . . Но аз се опитах да го убия и ний се борихме . . . Той ме обезоръжи обаче . . . Тогава породи се във мен мисъл за поужасно отмъщение. И аз му се усмигнах. Той се подаде на усмивката ми . . . Ах, всички мъже са такива! И е прав да ги мамим! Те се кланят на лъжата! Когато им се открива живота, те мислят, че това е смъртта! А когато им се поднесе самата смърт, те я приемат

за живот! Той мислеше, че ме е обладал, а въ същност аз го бях вече завладяла! А сега той е въ гроба и аз ще го запечатам съ ръцете си! Трябаше да го вода съ целувките си като послушно яре . . . Но сега е въ ръцете ми и те не ще го изтърват вече! А-а, прекрасни ми Принцивале! Ти ще получаваш такива целувки, каквито не е получавал още никой мъж!

Гвидо. Пристъпва. Ванна.

Ванна. Погледни го отблизо! Той е цял обнадежден! И ми вярва. Доста е да му кажа: „Принцивал, обичам те!“ Ах, той би дошъл след мен и въ пъкъла! Ето така го целувах аз. Страстно целува, Джианелло, азъ те обичам! Целувай ме! Това са целувки на истинска любов! Към Гвидо. Той и сега ме целува! Ах, ужасът не е далеч от смеха! . . . Но той е вече мой! Господи! Той е мой пред Бога и пред хората! Азъ искам той да е мой и ще бъде мой! Тази е наградата за нощта на живота ми — величествена награда! Полюлява се и се хваща о стълп. Подкрепете, падам! Не издържам радостта си! Задъхвана, на Марко. Татко, на вас го поверявам, додето силите ми . . . Нека го отведат за сега . . . Да намерят въ подземие то такъва килия, въ която не би могъл никой . . . А ключът ще бъде у мен! Ключът у мене ще бъде! Да ми го дадат още сега! И да не е посмял никой да го досегне! Той се пада на мен и аз искам да го получа, уви! Гвидо, той трябва да е достояние само на мен! Приближава Марко. Той е мой пленник и аз го поверявам само вам! Втречена въ него.

Разбирате ли ме, татко? Вий сте негов страж! Не бива да падне върху му и най-малкото оскъбление, за да го имам чист, когато най-после ще бъда въ положение лично да му отмъстя за себе си! Отвеждат Принцивала. Прощавай, Принцивале мой! . . . О, ние ще се видам пак! Гвидо и стражата отвеждат Принцивала, а Ванна отпада въ ръцете на Марко.

Марко. Шепне и. Да, Ванна, разбирам те . . . разбирам твоята лъжа . . . Ти извърши невъзможното . . . Животът е всевластен . . . Съвземи се, Ванна. Лъжата трябва да се продължи, защото нам не ни вярват. По Гвидо. Гвидо, Ванна те вика . . . - Тя се опомня, Гвидо.

Гвидо. Връща се бърже и притегля Ванна. Ванна, Ванна . . . Тя се усмихва . . . Проговори ми, Ванна . . . Отвори очи, погледни ме . . . Ах, погледни ме . . . Никога не съм се съмнявал аз, никога . . . Сега е вече всичко свършено и всичко ще се забрави въ упоята на нашата праведна мъст . . . О, всичко това беше само един противен сън.

Ванна. Отваря очи, глухо. Той къде е? Ах, знам . . . Но ключът ми дайте . . . Ключът на тюрмата . . . Нека никой да не посме . . .

Гвидо. Стражата ще се върне веднага . . . И ще ти донесат ключа . . .

Ванна. Искам ключът да е у мен, да знам, че никой друг . . . Не, всичко до днес беше само един противен сън . . . Сега ще почне прекрасният . . . Сега ще започне най-прекрасният . . .

Край.

Библиотека „Зарници“ се доставя от администрация „Ведрина“, София, ул. „Софроний“, № 155.

Цена 15 лв.